

Bizi tehdit eden çevresel felaket ve onunla nasıl savaşılabacağı üzerine

Aşağıda okuyucularımıza sunduğumuz belge İşçilerin Uluslararası Birliği - Dördüncü Enternasyonal'in VII. Dünya Kongresi tarafından onaylanmıştır. Bu belge çevresel yıkıma karşı devrimci Marksist bir stratejinin nasıl geliştirilmesi gerektiğini kapsamlı bir şekilde ele alıyor. İçinde bulunduğumuz çevresel yıkımın kapitalizmin emeği ve doğayı sistematik olarak sömürmesinden kaynaklandığını vurgulayan metin "ya sosyalizm ya yok oluş" ikileminin hiç olmadığı kadar güncel olduğunun altını çiziyor. Marksizmin öncüllerinin ekoloji meselesine yaklaşımlarını irdeleyen metin, ekolojik yıkımın bugünkü durumunu özetledikten sonra, emperyalizmin Paris Anlaşması gibi iki yüzlü politikalarını inceliyor ve ardından tüm dünya çapında yükselen ekoloji hareketini ayrıntılı bir biçimde değerlendiriyor. Kapitalizm altında çevresel yıkımın durdurulmasının mümkün olmadığını iddia eden metin, ekososyalizm gibi reformist projelerle polemik yapıyor ve çevresel yıkıma karşı sosyalist bir program önerisinde bulunuyor.

***

Dünya kendi tarihinin en ciddi krizlerinden birisiyle karşı karşıya. Yalnızca yoksulluk, sömürü, açlık ve hatta milyarlarca insan için giderek büyüyen içme suyu eksikliği gibi krizler dolayısıyla değil ancak aynı zamanda Covid-19 benzeri devasa hastalıklar nedeniyle de acı çekiyoruz. Bu felaketin sebebi irrasyonel ve adaletsiz bir düzen olan ve kapitalist sınıflara hizmet eden kapitalist emperyalist sistemdir. Yeni hastalıkların üreme alanı artık büyüyen sefalet, aşırı kalabalıklaşma ve iklim değişikliği. Covid-19 kapitalizmin çöküş evresinde olduğunu ve mesela kamusal sağlığın yıkılmış olduğunu gösterdi.

Bu felaketin bir parçası da iklim değişikliği ve çevresel yıkımın ilerlemesi. Bilimsel raporlar gösteriyor ki karbondioksit salınımı durdurulmazsa 2050'ye dek gezegen üzerinde yaşanamaz bir yere dönüşebilir. Azınlıktaki bir milyarderler sınıfı ve

onların çokuluslu şirketleri devasa kârlarını katlarken kapitalizmin bizi sürüklediği uçurum budur. Yalnızca kapitalist emperyalist sistemin ilga edilmesi, burjuvazinin mülksüzleştirilmesi ve işçilerin sosyalist hükümetleri doğayı ve onun parçası olan insanları koruyabilmek için dünya ekonomisini rasyonel bir biçimde planlayabilir.

2018'den bu yana, Avrupa'da merkezileşen ama dünyaya yayılan bir gençlik kutbu tarafından başı çekilen çevresel kirliliğe ve küresel ısınmaya karşı hareket kitleleşti. Bu hareket, kirliliğin sorumluları olan ve herhangi bir çözüm üretemeyen çokuluslular ve kapitalist hükümetler ile çatışmaya eğilimli olan ilerici bir harekettir.

Biz kendimizi bu hareketin bir parçası olarak görüyoruz. Hareketin doğru taleplerini destekliyoruz ve herhangi bir sekterizm göstermeksizin onlarla en geniş eylem birliğinin sağlanması adına her şeyi yapıyoruz. Biz, gezegendeki yaşamı savunmaya adanmış bu hareketin devrimci sosyalist kanadını oluşturuyoruz. İşçilerin Uluslararası Birliği - Dördüncü Enternasyonal (İUB-DE) olarak doğal kaynakların savunulmasına adanmış ve doğanın yağmalanması ile tahrip edilmesine karşı çıkan bütün halk ve gençlik mücadelelerini destekliyoruz ve onları teşvik ediyoruz.

Çevrenin savunulması adına en geniş eylem birliğinin kurulmasına odaklı bir seferberliği teşvik edecek olan bir programı savunurken, diğer yandan da emperyalizm ve çokuluslular tarafından zenginliğin yağmalanmasını reddediyoruz. Perspektifimiz bu mücadeleleri dünya işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin mücadeleleriyle, esaslı bir değişimi hayata geçirmek için birleştirmektir: İşçi hükümetleri ve sosyalizm. İkilem şudur: Ya yok oluş, ya sosyalizm.

1. Bölüm - Çevresel yıkım ve iklim değişikliği kapitalist emperyalist sistemden ve onun

çürümesinden kaynaklanıyor

21. yüzyılda insanlık, tarihteki en ciddi krizlerden birisinin içinden geçiyor. Emperyalist kapitalizmin çürüyüşü derinleşiyor. Bu küresel bir krizdir ve ifadesini bütün alanlarda bulmaktadır. Bu kriz politik, sosyal, etik ve kültürel niteliklere sahiptir ve kendisini aynı zamanda insanlık ile doğanın yok oluşunda da göstermektedir. Bu, çokulusluların yönetiminde olduğu kapitalist emperyalist sistemin ve onun sömürücü ve yıkıcı politikalarının sonucu olan çevresel yıkım ile iklim değişikliğinin doğurduğu krizdir.

Endüstriyel atıklar ve açık kazı mega madenciliği dolayısıyla sular zehirlendi; büyük şehirlerin atmosferi seyreldi. Ormanlar çöllere dönüştürüldü; bitki ve hayvan türleri ortadan kaldırıldı. Emperyalizmin bir kurumu olan Birleşmiş Milletler (BM) 250 bilim insanı tarafından hazırlanmış olan ve karbondioksit salınımları durdurulmazsa 2050'de gezegenin, üzerinde yaşanılmayacak bir duruma geleceğini öngören mevcut iklim değişikliği üzerine bir rapor yayımladı. Kapitalizmin bizi sürüklediği uçurum budur.

Çevresel krizde yaşanan niteliksel sıçrama içinde yaşadığımız çağın, kapitalist çöküşün emperyalist çağı olduğunu bir kere daha doğruladı; bu çağ üretim güçlerinin yalnızca gelişmeyi durdurmadığı ancak kapitalizmin, özellikle işçi sınıfı ve doğa olmak üzere bütün insanlığı yok etmeyi sürdürdüğü çağdır.

“Kapitalizmin sağladığı üretici güçlerin ve toplumsal zenginliğin devasa gelişimi zirve noktasına 19. yüzyılda ulaştı. 19. yüzyılın sonlarından itibaren, tekellerin ortaya çıkışıyla beraber, kapitalizm kendi emperyalist aşamasına dönüşmeye başladı. Ve 1914'ten beri burjuvazinin (üretim ve mübadele araçlarının sahibi) ve burjuva devletlerinin ve onların ulusal sınırlarının varlığı bir bariyer, gelişimin önündeki mutlak engeller halini aldı. Üretici güçler gelişmeyi bıraktı. I. Dünya Savaşı, ardında bıraktığı milyonlarca ölüyle birlikte, üretici güçlerin devasa ve kanlı bir yıkımı olarak kapitalist çöküşün korkunç bir ifadesiydi.”
(Nahuel Moreno, Tarihsel Materyalizm: Temel Kavramlar)

21. yüzyılda, üretici güçlerin gelişimini engelleyen nedenler hâlâ geçerlidir. Burjuvazi üretim araçlarının sahibi olan sınıf olmakla, hâlâ ulusal sınırların varlığına yaslanmak arasındaki çelişkinin üstesinden gelememektedir. Bu çelişkiyi aşsaydı kendisini yok etmiş olurdu. Kapitalist sistemin odak noktası kârlar olmayı sürdürüyor ve onun çöküş döneminde emperyalizmin, artı değer paylarını yükseltmek için aşırı sömürü ve yağma planları haricinde bir çıkış yolu yok.

“Bu üretici güçler, beraber ele alındıklarında, üç unsurdan oluşurlar: Üretim araçları (ki bunun yaşamsal kaynağı doğadır), teknik ile araçlar ve insan. Marx açısından en önemli faktör insandı, bu nedenle ona temel üretici güç dedi.” (Nahuel Moreno, Parti ve Devrim, VII. Bölüm)

“Üretimin bütün araçları arasında, en büyük üretici güç devrimci sınıfın kendisidir. Devrimci unsurların bir sınıf olarak örgütlenmesi, eski toplumun bağrında ortaya çıkabilecek bütün üretici güçlerin varlığını varsayar.” (Marx ve Engels, Felsefenin Sefaleti)

Gerçeklik gösteriyor ki insanlar daha yüksek seviyelerde sefalet ve açlık ile aşagılanırken, doğa da yok ediliyor: Bunlar üretici güçlerin iki bileşenidir.

Üretici güçlerin gelişmemesi bir yana, küresel silahlanma benzeri yıkıcı güçler de yükseliyor. 2018’de küresel savunma bütçesi dünya GSYİH’sinin %2.1’ini temsil edecek şekilde 1.8 trilyon dolara ulaştı. Bu, dünyada kişi başına 230 dolarlık silah alındığına işaret ediyor. Bu, son 20 senenin en yüksek harcaması. 2000 yılında bu harcama 1 trilyon dolar düzeyindeydi. Birleşik Devletler 649 milyar dolar ile birinci. Onu Çin (250 milyar dolar), Suudi Arabistan (67.6 milyar dolar), Hindistan (66 milyar dolar), Fransa (63.8 milyar dolar) ve Rusya (61.4 milyar dolar) takip ediyor.

Teknolojik gelişim ve çevresel yıkım

Üçüncü faktör olan teknik büyük bir gelişim gösterdi. Programlama, internet ve robotizasyon alanlarındaki sıçramalar eşliğinde bir teknolojik devrimin yaşandığı şüphe götürmez ancak kapitalizmin ellerinde bu devrim, insanlık açısından sahici bir ilerlemeye tekabül etmedi. Bu teknolojik devrim işçi sınıfı ile halka onurlu bir hayat da getirmedi, hatta tam tersine neden oldu. Dünya bir ekonomik ve toplumsal çöküş durumunu deneyimliyor.

Nahuel Moreno'nun da ifade ettiği üzere, teknik nötr bir karaktere sahiptir. Ancak onun başarıları ile başarısızlıkları, onu kontrol eden sınıfa bağlıdır:

“Bilim ve eğitim gibi teknoloji de ona kazandırılan sınıfsal kullanıma göre üretici veya yıkıcı bir nitelik kazanabilen nötr bir olgudur. Atom enerjisi, dev bir bilimsel ve teknolojik keşiftir ama bu atom bombasına dönüştürüldüğünde insanlık için bir trajedi özelliği kazanır; bunun üretici güçlerin gelişmesiyle hiçbir ilgisi yoktur, tam tersine yıkıcı güçlerin gelişmesiyle ilişkilidir. Bilim ve teknoloji, insanın zenginleşmesine (üretici güçlerin gelişmesine) olduğu gibi insanlığın tahribine ve yıkımına da neden olabilir. Neye katkıda bulunacağı nasıl kullanıldığına, nasıl kullanıldığı da bunlar üzerinde egemen olan sınıfa bağlıdır.

(...)

II. Dünya Savaşı sonrasında, toplumun yıkıcı güçleri anlamına gelen silahlanma sanayisinin muazzam bir gelişimine tanık olduk; teknolojideki gelişmeler de insanın yoksullaşmasına, insanlık krizlerinin patlak vermesine, artan sayıda savaflara ve doğanın tahribatının başlamasına neden olmuş durumda.” (Nahuel Moreno, Geçiş Programının Güncellenmesi, 14. Tez)

Teknolojik ve bilimsel gelişmeler maddi ilerlemelere değil, bir yandan milyarlarca insanı sefalete ve açlığa sürükleyen ve diğer yandan da bir avuç insanın muazzam servetinin büyümesine neden olan küresel toplumsal çöküşün derinleşmesine yol

açıyor. Böylece Marx'ın "artan sefalet" yasası kapitalizmin içinde doğrulanıyor.

Sürekli ekonomik karşıdevrim çevresel yıkımın kaynağıdır

Teknolojik devrim, kapitalizmin kendi kronik krizinin üstesinden gelmesinde ve onun sürdürülebilir bir gelişim ve büyüme aşamasına girmesinde başarısız oldu. Tam tersine on yıllık bir durağanlık ve küresel resesyon döneminin ardından 2008'den beri, 1929 kriziyle karşılaştırılabilir olan bir kapitalist ekonomi krizi dizginlerinden boşaldı. Koronavirüs pandemisi benzeri beklenmedik olaylar sistemin zayıflığını gösterdi ve ekonomik krizi daha da derinleştirdi. Bu durum da emperyalizmin, çokulusluların ve onların hükümetlerinin, kendi kayıplarının telafisi için kitlelerin yaşam şartları üzerindeki ve doğanın yağması ile yıkımı saldırılarını derinleştirdi.

Emperyalizm ile çokulusluların bu sürekli ekonomik karşıdevrim planları doğanın, işçi sınıfının ve ezilen halkların yıkımının kaynağıdır. Son on yıllarda çevresel yıkımın kötüleşmiş olmasıyla, emperyalizmin en saldırgan ekonomik karşıdevrim politikalarının tertip edilmesi birbirleriyle eşleşiyor. Bu ekonomik karşıdevrim, kâr arayışı uğruna sömürü kotasının yükseltilmesinin yollarının kesintisiz bir biçimde aranmasıdır.

2019 tarihli BM Dünya Yoksulluk Raporu'na göre, 101 ülkeden 1.3 milyarı aşkın insan bir "çok boyutlu yoksulluk" durumunun içinde. Yani bu insanlar sağlık, eğitim ve yaşam standartları (içme suyu, elektrik ve barınma) benzeri ihtiyaçlarının karşılanılmasından yoksunlar. 26 milyarder, gezegendeki en yoksul 3.8 milyar insanın toplamda sahip olduğu gelire sahipler.

Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre 2018'de dünyada 172 milyon işsiz vardı, yani işsizlik oranı %5 seviyesindeydi. Güney Afrika'da işsizlik %29.1 seviyesinde, ki bunların %58.1'ini 25 yaşının altındaki genç insanlar oluşturuyor. Yunanistan'da işsizlik oranı %16.3 ve bunların da %34.7'sini 25 yaşının altındaki gençler oluşturuyor. İspanya'da aynı oranlar sırasıyla %13.7 ve %30.6. Türkiye'de işsizlik

%13.3 seviyesinde ve bunun %24'ünü 25 yaşın altındaki gençler oluşturuyor. Kolombiya'da işsizlik %11.8.

Esnek çalışma, özellikle de gençlik arasında, son senelerde küresel çapta arttı. 2017'de 1.4 milyar işçi esnek ve güvencesiz işlerde çalışıyordu. Esnek ve güvencesiz çalışma sosyal sigortaya girişi olmayan veya kesintili girişi olan kayıtsız işçiler üzerinden tanımlanıyor. Bunun nedeni altı ay veya daha az süreli sözleşmelerin dayatıldığı geçici veya yarı zamanlı işler. Bütün bu şartlar koronavirüs kriziyle birlikte ağırlaşmış vaziyette.

Başka bir insani kriz örneği ise açlık veya savaşlar yüzünden yurdundan edilmiş olan göçmenler ve mülteciler. Bu kriz özellikle Afrika, Ortadoğu, Latin Amerika ve Orta Amerika'da yoğunlaşıyor. Kayıt altına alınabilmiş mevcut göçmenlerin ve zorla yerinden edilmiş insanların ulaştığı seviye, tarihsel bir zirve. Daha önce eşi benzeri görülmemiş bir şekilde dünya boyunca 70.8 milyon insan evlerinden kaçırmaya, evlerini terk etmeye zorlandı.

Kapitalizmin bu çöküşü kolera, ebola gibi salgın hastalıkların bitirilememesinde, dang hummasının (kızıl hastalığı) ortaya çıkışında ve kızamığın yeniden kendisini göstermesinde de ifadesine kavuşuyor. Araştırmaların tahminine göre her yıl dünyada 3 ila 4 milyon arasında kolera vakası oluyor ve yine koleradan yılda 21 bin ila 143 bin arasında insan hayatını kaybediyor. 2019'un ilk 7 ayında dünyada 364.808 kızamık vakası kayda geçirildi. Bu hastalığın kökünden sökülüp atıldığı düşünülüyordu. 2019'un verisi, 2018'in ilk 7 ayında elde edilen verinin (129.239 vaka) üç katı. Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki mevcut ebola salgını, 1976'dan bugüne dek çıkan onuncu salgın ve Batı Afrika'da 2014-2016 arasında Liberya'da, Sierra Leone'de ve Gine'de 11 bin insanın hayatını kaybetmesine yol açan salgından sonra, kendi tarihlerinin en ciddi ikinci salgını. 2019'da 3.139.335 kızıl hastalığı vakası rapor edildi. Ve şimdi koronavirüs ortaya çıktı; bütün dünyayı etkiliyor ve kapitalist sağlık sistemlerinin iflasını teşhir ediyor.

Buraya kadar, sistemin sömürülen kitleler arasında neden olduğu yıkıcı durumu anlattık. Şimdi ise doğanın yıkımının ulaştığı boyutları inceleyeceğiz. Çevresel

yıkım da, iklim değişikliği de kapitalist çöküşün bu küresel sürecinin parçalarıdır.

2. Bölüm - Çevre krizi ve Marksizmin öncülleri

İnsanlık, kapitalizmin, çokuluslu şirketlerin ve onların hükümetlerinin elinde felakete doğru gidiyor. Karl Marx ve Friedrich Engels'ten bu yana Marksizm tarafından gerçeğin olgularına dayanarak bilimsel olarak formüle edilmiş bu sonuç sosyalist bir devrim ihtiyacının temelidir.

Pek çok modern ekolojist, Marksizmi ve özellikle de kurucuları Marx ve Engels'i, onlara göre ekolojik sorunu görmezden geldikleri, doğanın insan tarafından tahakkümüne ilişkin görüşleri merkeze aldıkları, doğayı ve de insanın üretimle ona verdiği zararı küçümsedikleri için sorguluyor. Tam tersine, o dönemde tartışma konularının merkezinde doğanın yok edilmesi sorunu olmasa da, Marx ve Engels materyalist görüşleriyle yazılarında kapitalist üretim yoluyla doğanın tahribini öngörmüşlerdi.

Marx ve Engels: "Kapitalizm, tüm zenginliğin orijinal kaynaklarını - toprak ve emekçiyi - tüketir"

Marx'ın vardığı sonuç şudur:

"Kapitalist sistem rasyonel bir tarıma karşı çalışır veya rasyonel bir tarım kapitalist sistemle bağdaşmaz (ikincisi tarımda teknik gelişmeleri teşvik etse de); ya kendi emeğiyle yaşayan küçük çiftçinin eline ya da ortak üreticilerin denetim altına alınmasına ihtiyaç duyar." ("Capital, Cilt 3", 1883, Marx ve Engels Collected Works, Cilt 37, s. 123, Lawrence & Wishart, Londra, 2010.)

Kapital'in başka bir bölümünde Marx, toprağın "verimlilik kaynaklarının tükenişinden" söz eder:

"Kapitalist tarımdaki her ilerleme, sadece işçiyi soyma sanatında bir ilerlemeden ibaret olmayıp, aynı zamanda toprağı soyma sanatında da bir ilerlemedir; belli bir zaman aralığı için toprağın verimliliğinin yükseltilmesinde kaydedilen her ilerleme, aynı zamanda, bu verimlilik kaynaklarının tükenişi yolunda da bir ilerlemedir. Bir ülkenin, örneğın Amerika Birleşik Devletleri'nin, gelişmesini büyük sanayi ile başlatması ölçüsünde bu tahrip süreci hızlanır." (Karl Marx, Kapital, Cilt 1, s. 482, Yordam Kitap, İstanbul, 2011.)

Şunu belirterek konuyu kategorik olarak kapatır:

"Bundan dolayı, kapitalist üretim, tekniğı ve toplumsal üretim süreçlerinin birleşmesini, ancak, bütün zenginliğın iki kaynağın, toprağı ve işçiyi kurutarak ilerletir. (age., s. 482)

Marx, toplumsal "metabolizmanın" "yırılması" yoluyla bu "tükenme" tanımını daha da geliştirir:

"Büyük toprak mülkiyeti, tarımsal nüfusu sürekli minimuma indirir ve onu, büyük şehirlerde bir araya toplanmış, sürekli büyüyen bir sanayi nüfusu ile karşı karşıya bırakır. Böylece, yaşamın doğal yasalarının öngördüğü toplumsal değış tokuşun tutarlılığında onarılamaz bir kopuşa neden olan koşullar yaratır. Sonuç olarak, toprağın canlılığı çarçur edilir ve bu israf ticaretle belirli bir devletin (Liebig) sınırlarının çok ötesine taşınır. (Marx, "Capital, Cilt 3", age, s. 799.)

Engels, Doğanın Diyalektiğı (1863) adlı önemli çalışmasında, örneğın ormanların

yok edilmesini ve bunun sonuçlarını inceler:

“Bir fabrikatör ya da tüccar, ürettiği ya da satın aldığı metaı normal bir kârla satarsa, durumdan hoşnuttur ve metaın ve alıcısının sonradan ne olacağı onu ilgilendirmmez. Bu faaliyetlerin doğal etkileri için de aynı şey geçerlidir. Küba’da dağ yamaçlarındaki ormanları yakarak en verimli kahve ağacının bir kuşağına yetecek gübreyi bunların külünden sağlayan İspanyol tarımcılarını, sonradan şiddetli tropikal yağmurların artık korunamayan üst toprak tabakasını alıp götürmesi ve geriye yalnız çıplak kayalar bırakması ilgilendirir miydi?” (Friedrich Engels, Doğanın Diyalektiği, s. 232, Sol Yayınları, 1979)

“Bununla birlikte, doğa üzerinde kazandığımız zaferlerden dolayı kendimizi pek fazla övmeyelim. Böyle her zafer için doğa bizden öcünü alır. Her zaferin beklediğimiz sonuçları ilk planda sağladığı doğrudur, ama ikinci ve üçüncü planda da büyük çoğunlukla ilk sonuçları ortadan kaldıran, bambaşka, önceden görülmeyen etkileri vardır. Mezopotamya, Yunanistan, Küçük Asya ve başka yerlerde işlenecek toprak elde etmek için ormanları yok eden insanlar, ormanlarla birlikte nem koruyan ve biriktiren merkezlerin ellerinden gittiğini, bu ülkelerin şimdiki çölleşmiş durumuna zemin hazırladıklarını akıllarına hiç getirmiyorlardı. Alpler’deki İtalyanlar, dağların kuzey yamaçlarında dikkatle korunan çam ormanlarını güney yamaçlarında yok ederken, bölgelerinde sütçülük sanayiinin köklerini kazıdıklarını sezemiyorlardı. Böylece, yılın büyük kısmında, dağlardaki kaynakların suyunu kuruttuklarını, aynı zamanda da yağmur mevsiminde azgın sel yığınlarının ovaları basmasına neden olduklarını hiç bilemiyorlardı. Avrupa’da patatesi yayanlar, nişastalı yumrularla birlikte, sıracı hastalığını yaydıklarını bilmiyorlardı.” (a.g.e., s. 227-228.)

Buna karşılık Engels, aynı eserde, kâr merkezli kapitalist üretim tarzının yarattığı tahrifatı ve “burjuvazinin devrilmesini” sağlama gereğini zaten ifade etmişti:

“17. ve 18. yüzyıllarda, buhar makinesinin yapımı üzerinde çalışan insanlar,

başka her şeyden daha çok tüm dünyanın toplumsal ilişkilerini kökten değiştiren ve özellikle Avrupa'da, zenginliğin azınlık tarafında ve yoksulluğun büyük çoğunluk tarafında yoğunlaşmasını, önce burjuvazinin toplumsal ve siyasal egemenlik elde etmesini, sonra da burjuvazi ile proletarya arasında, ancak burjuvazinin yıkılması ve bütün sınıf karşıtlıklarının ortadan kalkmasıyla sona erebilecek olan bir sınıf savaşımını ortaya çıkaran aracı hazırladıklarından habersizdiler.” (a.g.e., s. 230.)

Lenin, Luxemburg, Troçki

Rosa Luxemburg, işçi sınıfının iktidarı ele geçirmemesi ve kapitalizmi yok etmemesi durumunda toplumun barbarlığa geri döneceğini belirten ünlü sloganı “Ya Sosyalizm ya Barbarlık”ı formüle etti. Lenin ve Troçki için 20. yüzyılın ilk yarısında ana tehdit; savaşları, daha fazla sefaleti ve devrimin dünya karşıdevrimiyle yüzleşmesini getirecek olan emperyalizm ve kapitalizmin kriz ve kronik çöküş dönemine girmesiydi. Zaten Troçki tarafından yazılan Geçiş Programı'nda şunlara işaret edildi:

“İnsanlığın üretici güçleri duraksamaktadır. Yeni buluş ve teknik gelişmeler maddi refah düzeyinin yükselmesini sağlayamamaktadır. Konjonktürel krizler, kapitalist düzenin bütünüyle içinde bulunduğu toplumsal kriz koşullarında kitleleri giderek ağırlaşan yokluk ve ıstırapla karşı karşıya bırakmaktadır. (...)

“Proleter devrimin nesnel önkoşulları sadece ‘olgunlaşmakla’ kalmayıp; neredeyse çürümeye yüz tuttular. Hatta önümüzdeki tarihsel dönemde, sosyalist bir devrim olmazsa, bütün insanlık kültürünü bir felaket tehdit etmektedir. Şimdi artık her şey proletaryaya, esas olarak da onun devrimci öncüsüne bağlıdır, insanlığın tarihsel krizi, devrimci önderliğin krizine indirgenmiştir.” Lev Troçki, Bildirgeler, “Sosyalist Devrimin Nesnel Önkoşulları”, s. 11-13, Yazın Yayıncılık, İstanbul, 2003.)

“Teknolojinin bugünkü düzeyi ve emekçilerin yeteneği sayesinde, tüm insanlığın

maddi ve manevi gelişmesi için gerekli koşulların yaratılması rahatlıkla mümkündür. Sadece iktisadi yaşamın her ülkede ve gezegenin her yerinde, doğru bilimsel, akılcı olan genel bir plana uygun olarak örgütlenmesi yeterlidir. Ama toplumun temel üretici güçleri tröstlerin, yani tek tek kapitalist kliklerin elinde oldukça ve ulusal devlet bu kliklerin elinde istedikleri gibi kullanabildikleri bir araç olarak kaldıkça pazarlar, hammadde kaynakları, dünyanın egemenliği için mücadele kaçınılmaz olarak gitgide daha tahripkâr bir karakter kazanacaktır. Bu yırtıcı emperyalist kliklerin elinden ekonomi ve devlet iktidarı üzerindeki egemenlikleri ancak devrimci işçi sınıfı tarafından sökülüp alınabilir.” (a.g.e., “Emperyalist Savaş ve Dünya Proleter Devrimi”, s. 73-74.)

Nahuel Moreno'nun katkıları

1973'te Nahuel Moreno, o zamanlar üretici güçlerin “neokapitalizm” altında bir büyüme aşamasında olduğu teorisini savunan Dördüncü Enternasyonal - Birleşik Sekreteryası'nın lideri Ernest Mandel ile bir polemige girdi. Moreno, ekolojik tartışmanın yeni ortaya çıktığı ve akademik çevrelere indirgendiği bir dönemde, kapitalizmin üretici güçlerin temellerini, insanlığı ve doğayı yok ettiğini söyleyerek yanıt verdi.

“Kapitalizm, yükseliş döneminde, üretici güçlerde muazzam bir gelişmeye neden oldu, çünkü tam da bu güçlerin tamamen zenginleşmesi anlamına geliyordu: doğaya daha fazla hâkimiyet, makine ve tekniklerin muazzam gelişimi, artan tüketim ve insanın ve toplumun genel olarak zenginleşmesi. Emperyalizm, üretici güçler sistemi içinde keskin bir çelişkiye neden oldu: Üçüncü sanayi devrimine karşı doğanın ve insanın sistematik yıkımı. Bir yanda ekolojik sorun (doğanın yıkımını gören bilim insanlarını çok endişelendiriyor), diğer yanda kronik açlık ve savaş, hem doğanın hem de insanın sistematik yıkımına yol açıyor.” (The Party and the Revolution, ob. cit., p. 206.)

Birkaç yıl sonra, *Geçiş Programının Güncellenmesi*'nde ise şöyle der:

“Tüm devrimci zaferlere rağmen insanlık uçurumun kenarında durmaktadır. Marksizm ve Troçkizm, proletaryanın önderlik krizi aşılmadığı takdirde, emperyalist rejimin egemenliği altında ve hatta bürokrasinin rejimi altında da insanlığın geleceğinin barbarlığa doğru, emperyalist rejimin bir devamı olarak yeni bir kölelik rejimine doğru sürükleniş olacağına işaret etmişlerdir. İnsanlığın zorunluluklar dünyasını alt edip özgürlükler dünyasına adım atmasını ancak sosyalizm sağlayabilir. Ya sömürünün, sefaletin ve insanlığın barbarlığa hızla sürüklenişinin en korkunç dünyasının kapısından içeri gireceğiz ya da sosyalizm aracılığıyla özgürlük dünyasına ulaşacağız.

*Emperyalist ve bürokratik rejimin korkunç zalimliği barbarlık kategorisinin aşılmasına yol açmıştır. Emperyalizmin ve bürokratik işçi devletlerinin geliştirdiği devasa yıkım araçları, insanlığın karşı karşıya olduğu tehlikelerde bir değişim yaratmıştır. Sorun artık sadece yeni bir kölelik ve barbarlık rejimi içine yuvarlanmak değil ama çok daha ciddi bir durumdur: Tüm gezegenin, üzerinde hiç hayat olmayan veya yeni silahların neden olacağı genetik yozlaşmaya bağlı olarak yozlaşmış bir yaşam biçiminin var olacağı bir çöle dönüştürülmesi olasılığı. Bu durum yalnızca nükleer bir savaşa dayalı olarak yaşamın yok olmaya başlaması tehlikesi değildir, bunun yanında acil bir tehlike daha var: Doğa ve esas olarak da insanın doğa üzerindeki egemenliğini kaynağı olan enerji kaynaklarının birkaç on yıl veya önümüzdeki yüz yıl içinde tükenmesi insanlığın önüne korkunç bir tehdit koymaktadır.” (Nahuel Moreno, *Günümüz Programı - Geçiş Programının Güncellenmesi*, Tez 40, s. 218-219, h2O Kitap, İstanbul, 2014.)*

Ayrıca Moreno, *Söyleşiler* (1986) adlı kitabında, doğal floranın kapitalizm tarafından yok edilmesini ve bunun sonuçlarını kınar:

“Tam olarak bundan bahsedecektim. Çünkü melezler [tohumlar], kapitalizm tarafından kullanıldığında bilimin büyük keşiflerinin bile doğaya karşı nasıl döndüğünün bir örneğidir. Kapitalizm sadece ekonomik getirisi yüksek

melezlerle ilgilenir. Daha sonra bu tohumları ekmek üzere geniş araziler hazırlanır, bu da ekonomik performansı düşük doğal floranın yok edilmesi anlamına gelir. Düzinelerce bitki ve tohum, sırf melez olarak performans gösteremedikleri için ortadan kaybolur.

Avlanmaları avcıya burjuva kârı ya da kişisel tatmin sağlayan hayvan türleri de yok oluyor...” (p. 8, www.nahuelmoreno.org).

Mevcut gerçeklik, Marksizm öğretmenlerimizin bu analizlerini fazlasıyla doğrulamaktadır. Sera gazlarının salınımı ve küresel ısınma nedeniyle iklim değişikliğinin hızlanması önemli bir merkezi sorun olarak bunlara eklendi. Bununla birlikte, kapitalist tarım, emperyalist silahlanma ve savaşların sebep olduğu toprak tahribatı sorunu da hâlâ çok güncel.

Ve aynı zamanda bu, analizlerin temel programatik sonucunu da doğruluyor: yalnızca kapitalist emperyalist sistemin devrilmesi, burjuvazinin mülksüzleştirilmesi ve işçilerin sosyalist hükümetleri dünya ekonomisini, doğayı ve onun bir parçası olan insanı gözetecek şekilde rasyonel olarak planlayabilir.

3. Bölüm - Kapitalizmin yol açtığı çevre felaketi

Doğal kaynakların dizginlenmemiş tahribatı kapitalist gelişmenin değişmez bir parçası olmasına rağmen, 20. ve 21. yüzyıllar benzeri görülmemiş bir çevresel yıkıma tanık oldu. Ormanların topyekûn yok olması, çok sayıda türün tamamen veya neredeyse tamamen soylarının tükenmesine neden olacak düzeyde avlanma, burjuvazinin işçi sınıfını olduğu kadar doğayı da sınırsızca sömürme ve yağmalama arzusunun bir göstergesidir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında modern ekolojinin gelişmesiyle birlikte, kapitalizmin çevresel etkisi detaylıca ölçülebilmeye başladı. Yaban hayvan nüfusunun son 40 yıl içerisinde %60 azalmasıyla, pek çok bilim insanının altıncı kitlesel yok oluş olarak adlandırdığı sürecin içinden geçiyoruz ve potansiyel olarak insan neslinin tükenmesi de dâhil olmak üzere öngörülemeyen sonuçlara sahip bir iklim çöküşünün eşiğine

yaklaşıyoruz.

Covid-19 pandemisinin hızlandırdığı küresel durgunluk, bu tarihsel aşamanın nelere gebe olduğunu ortaya koyuyor: Diğer canlı türlerinde görülen hastalıkların insanlara sıçraması, örneğin kapitalist Çin’de görüldüğü üzere vahşi hayvanların ticarileştirilmesi ve doğal yaşam alanlarının yok edilmesi gibi kapitalist faaliyetler tarafından teşvik edilmektedir. Ancak kapitalizm bilimin uyarılarına kulak asmamaktadır.

Sera etkisi ve sıcaklık artışı

Sera etkisi, dünya üzerine düşen güneş ışınlarının gezegenin yüzeyinden geri yansımaları sonucu yayılan ısının bir kısmının atmosfer tarafından tutulmasıyla açığa çıkan fenomene verilen isimdir. Atmosferdeki gazlar güneş radyasyonunun bir miktarının dünya yüzeyine ulaşmasına izin verir ve yüzeyden geri yansıyan ısının bir kısmını atmosfer içinde tutup bir kısmını da dağıtarak iklimi düzenler. Bu fenomeni etkileyen ana atmosferik gazlar karbondioksit (CO₂), ozon, metan ve su buharıdır.

Atmosferdeki gazların ürettiği sera etkisi, gezegendeki yaşamın gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir; çünkü sera etkisi olmaksızın dünya sıcaklığı çok düşük olur ve aşırı değişimlere maruz kalır. Bununla birlikte, kapitalizm altında, son birkaç milyon yılda meydana gelen doğal dalgalanmaların çok üzerinde bir CO₂ birikimi yaşandı ve bu da hâlihazırda süregelen süreçte olan küresel ısınma sürecine yol açtı.

Bu eğilim, kapitalizm ve onun çokuluslu şirketleri tarafından enerji üretiminde artan ağırlıkta petrol, kömür ve gaz kullanımıyla daha da hız kazandı.

2018 yılında ortaya çıkan fosil yakıt salımının %40’ından kömür kullanımı

sorumluydu; bunu sırasıyla petrol (%34) ve doğalgaz (%20) takip etti. 2018'de küresel salım o güne kadarki en üst seviyeye ulaştı: 36,6 milyar ton CO₂. Bu 1990'da kaydedilen seviyenin %61 üzerindedir. Bu veriler, dünya çapındaki 58 farklı kurumdan araştırmacıların katıldığı Küresel Karbon Projesi tarafından yapılan bir çalışmadan gelmektedir (*La Vanguardia*, 12/4/2019). Sera gazı salımının %60'ı Çin, ABD ve Avrupa Birliği'nde gerçekleşmektedir. CO₂ salımına öncülük eden ülke 12 milyar ton CO₂ ile Çin'dir ve Çin'i 6 milyar tonun üzerinde CO₂ salımı ile ABD takip etmektedir (*Clarín*, Arjantin, Nisan 2018). Çin, küresel çevresel yıkıma en fazla katkıda bulunan kapitalist ülkelerden biridir. Çin'de son 40 yıl içerisinde çoğunluğu Kuzey Amerika ve Avrupalı çokuluslu şirketler olmak üzere, çevre standartlarına uymaksızın üretim yapan ve milyonlarca işçiyi aşırı sömüren 70 bin yabancı şirket kurulmuştur. Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) 2018 raporu, kömürün dünyanın ana enerji kaynağı olmaya devam edeceğini ortaya koydu. Bu yakıt elektrik üretiminin neredeyse %40'ında kullanılıyor ve zaten bu nedenle aynı zamanda karbondioksit salımının %40'ını oluşturuyor. Çin, 3.657 milyon ton (%46,4) ile dünyanın açık ara önde giden kömür üreticisidir; Çin'i 922 milyon ton (%11,7) ile Amerika Birleşik Devletleri, 606 milyon ton (%7,7) ile Hindistan ve 431 milyon ton (%5,5) ile Avustralya takip etmektedir. Çin, 2019'da yaklaşık 1,9 milyar tonla dünya çapındaki en büyük kömür tüketicisi konumuna da sahip olmuştur ve onu sırasıyla yaklaşık 452 ve 317 tonla Hindistan ve ABD izlemiştir (*es.statista.com*, Haziran 2020). Öne çıkan çokuluslu kömür şirketleri arasında Kuzey Amerikalı Peabody Energy Corporation ve Arch Coal Inc., İngiliz-İsviçre ortaklığı Glencore; İngiliz-Avustralya ortaklıkları Rio Tinto ve BHP Billinton, İngiliz-Güney Afrika ortaklığı Anglo American ve Amerika-Kolombiya ortaklığı Drummond bulunmaktadır.

Enerji tüketiminin çoğu da ABD, Avrupa Birliği ve Çin'de yoğunlaşıyor. Emperyalizmin egemenliği altında enerji tüketimindeki ve uluslararası işbölümündeki eşitsizlik muazzamdır; ABD ve Kanada gibi ülkelerde kişi başına düşen enerji tüketimi, çoğu Latin Amerika ve Afrika ülkesine kıyasla 30 kata kadar daha fazladır.

Dünya Meteoroloji Örgütü, "2019, insan faaliyetlerinin neden olduğu sera gazlarının yol açtığı olağanüstü küresel ısınma, buz kaybı ve rekor deniz seviyesi

artışıyla geçen on yıllık bir dönemi kapattı” diyerek uyarıda bulundu. 2015-2019 ve 2010-2019 dönemlerindeki ortalama sıcaklıklar, 1850’den beri kaydedilen en yüksek sıcaklıklardır. 2019’daki ortalama sıcaklık, sanayi öncesi dönemin sıcaklık ortalamasının yaklaşık 1,1 C° üzerindedir ve kutuplardaki sıcaklık artışı ortalamadan iki kat daha fazladır [kutuplardaki ısınmanın diğer yüzeylerden daha fazla olması “arktik amplifikasyonu” olarak da adlandırılmaktadır, ç.n.]. CO₂ salımları 1990 yılından beri %61 artış gösterdi. 11 Mayıs 2019’da 415 ppm [milyonda bir birimi belirtir, ç.n.] ile son üç milyon yıldır atmosferde görülen en yoğun CO₂ ölçümü kaydedildi. Bu seviye son birkaç milyon yıldır 280 ppm civarında seyrediyordu. Atmosferdeki CO₂ yoğunluğu son 20 yıl içerisinde %13’ün üzerinde artış gösterdi. Öngörülemeyen ve yıkıcı iklimsel sonuçlara giden yolda artık geri dönüşün olmadığı noktanın ne olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Farklı tahminlere göre ortalama 2 C° sıcaklık artışı 2030 ile 2052 yılları arasında bir noktada yaşanacaktır.

Buzulların erimesi ve sonuçları

Uydu ölçümlerinin başladığı 1993 yılından bu yana Antarktika, Grönland ve Kuzey Kutbu’ndaki en düşük buzul seviyeleri 2019 yılında kaydedildi. Buzullardaki bu erime, örneğin, kutup ayısının hayatının normal seyrini etkiliyor. Buzulların kaybı, deniz seviyesindeki yükselişi de etkiliyor. BM Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Raporu, 2100 yılına kadar deniz seviyesinde 43 santimetrelik bir artış öngörüyor. Bu artış en olumsuz senaryoda 84 cm’ye kadar çıkıyor (*El País*, 26/9/2019). Yaklaşık 700 milyon kişi olan küresel kıyı nüfusu, okyanusların seviyesindeki bu artış nedeniyle daha fazla tropikal kasırga, fırtına ve sel tehdidi altında kalıyor.

Sıcaklıkta yaşanan artışın daha da artmaması için net CO₂ salımının 2050 yılına gelindiğinde 2010 seviyelerine kıyasla %40 ila %70 arasında azaltılması ve 2070 yılında sıfıra düşürülmesi gerekiyor. Bazı sera gazları kısa ömürlüken, CO₂ gibi diğerleri yüzlerce yıl dayanır ve birikirler; bu nedenle sıfır net salıma ulaşılması gerekmektedir. Başka bir deyişle, salım doğanın sahip olduğu emilim düzeyinde olmalıdır; böylece bu gazların yoğunluğu artmayacaktır. Ancak emperyalizm ve

çokuluslu şirketler bu planlarla zerre kadar ilgilenmemektedir. Kısa devre ve yangınları önlemek için elektrik endüstrisinde ve hatta rüzgâr enerjisi endüstrisinde kullanılan yalıtım ve termal izolasyon malzemelerinin üretiminde kullanılan SF6 gazı, kapitalist inkarcılığın bir örneğidir. Bu az bilinen gazın sera etkisi üzerinde CO₂'den binlerce kat daha güçlü bir etkisi vardır. Ancak kapitalistler, bu gazı ikame edebilmek adına yapılan araştırmalara yatırım yapmaktansa, onu kullanmaya devam etmeyi tercih ediyorlar.

Okyanuslar ve ormanlar CO₂ salımının yaklaşık yarısını emerler; diğer yarısı ise atmosfere karışır. Atmosferdeki CO₂ seviyesi arttıkça okyanuslar tarafından emilim seviyesi de artar ve böylece okyanus asitlenme oranı [tuzlu suyun pH oranının düşmesi, ç.n.] da artarak okyanus ekosistemleri üzerinde feci etkilere neden olur. Ek olarak, şimdiden rekor seviyelere ulaşan okyanus sıcaklıkları mercanları yok etmekte ve su altı yaşamını tehdit etmektedir.

Küresel ısınma, tayfunların ve kasırgaların, orman yangınlarının ve çölleşmenin sıklığı ve yoğunluğundaki artışı hâlihazırda etkilemektedir. 1980'lerden günümüze, yıllık doğal afet sayısı neredeyse üç katına çıkmıştır. 2019 yılında diğer felaketlerin yanı sıra ABD, Kanada, Rusya, İran ve Güneybatı Asya'da büyük seller; Afrika, Güneydoğu Asya ve Güneybatı Pasifik'te kuraklıklar; Avrupa ve Japonya'da ise sıcak hava dalgaları yaşandı. Güncel olarak dünyada iklimsel nedenler ve çevre kirliliği dolayısıyla yerinden edilen yirmi milyondan fazla insan bulunuyor ve bu sayı silahlı çatışmalar nedeniyle yerlerinden edilenlerin sayısını aşıyor. Yerli halklar ise sayıca bu süreçten en çok etkilenenleri oluşturuyorlar.

Tarım, ormansızlaşma ve tarımsal ticaret

Tarımsal ticaret devleri ve çokuluslu şirketlerin kontrolü altındaki tarım ve ormancılık endüstrisi, sera gazı salımlarının %26'sını üretiyor. Kırsal alanlardaki kapitalist üretim tarzı, toprağı fakirleştiren ve toprak erozyonuna neden olan uygulamalarla mahsullerin ve orman zenginliğinin irrasyonel yıkımına neden olmaktadır. Çokuluslu şirketler ve büyük kapitalist tarım şirketleri (soya fasulyesi,

sığır çiftlikleri) ve ihracatçılar (Cargill, Bunge, ADM) kâr esasına göre hareket ederek, soya tarlaları için üretken sınırları mantıksız bir şekilde genişletmek, sığır veya okaliptüs çiftlikleri kurmak adına (Avustralya) yangın ve kuraklıkla sonuçlanan vahşi bir ormansızlaşmaya gidiyor, ekinlerin doğru rotasyonunu yapmayarak toprakları aşındırıyor, ekosistemlere zarar veriyor ve suları kirletiyorlar.

Suya aşırı organik madde salımı — örneğin ötrofikasyon [büyük bir su ekosisteminde, başta karadan gelenler olmak üzere, besin maddelerinin büyük oranda artması sonucu, plankton ve alg varlığının aşırı şekilde çoğalması, ç.n.]olarak bilinen kirlilik süreci — sığır eti üretiminde bitkisel kaynaklara kıyasla otuz kata kadar daha yüksektir. Toprağın çiftlik hayvanları tarafından aşındırılması da CO₂ ortaya çıkarır ve gelecekte bu salımı emebilecek bitki örtüsünün gelişmesini engeller.

Çin'in kırsal kesimindeki kapitalist üretim tarzı, kâr peşinde koşan bu aşırı çevresel yıkım politikalarını açıkça ortaya koymaktadır. Covid-19 çöküşü öncesinde kuş ve domuz griplerinin de gösterdiği gibi, yeni virüslerin gelişimi ve türler arası geçiş (zoonoz) riskindeki artış bakımından koşulların en uygun olduğu kapitalist ülkenin Çin olması bir tesadüf değildir. Çin'de 2019 yılında ülkenin bir bölgesi dışında tüm bölgelerinde bulunan hayvan çiftliklerinde (insanlar için zararsız, ancak hayvanlar için ölümcül) Afrika domuz humması salgını ortaya çıktı ve bu, kimi bölgelerde hayvan sürülerinde ciddi bir azalma yaşanmasına neden oldu. Doğu Asya'da bu salgından etkilenenler arasında Vietnam (bir başka büyük domuz eti tüketicisi), Kamboçya ve Moğolistan da vardı. Çin domuz stoğunun %50'sini kaybetti ki bu yaklaşık 200 milyon domuz demektir. Bu salgın, Asya ülkesindeki et endüstrisinin karşılaştığı ilk kriz değildi. 2011'de yaşanan bir önceki kriz, hayvanların büyümesini hızlandırmak için clenbuterol (bir steroid) kullanımına bağlı binlerce zehirlenme gerçekleşmesiyle yaşanmıştı. Kapitalist çevre tahribatı zoonozu körüklemektedir; insanları etkileyen bulaşıcı hastalıkların %60'ından fazlasının, asıl konakçıları başka tür hayvanlar olan virüs ve bakterilerden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Önümüzdeki beş yıl içinde biyoyakıt kullanımındaki artışın (odun veya organik materyal yakımı veya bunun için bitkisel kökenli alkol veya yağ üretimi), su, rüzgâr ve güneş enerjisi kaynaklarındaki artıştan daha fazla olması beklenmektedir. Dolayısıyla biyoyakıt üretimi, toprak arazilerin kullanımı açısından gıda üretimiyle rekabet içerisine girmekte, gıda üretimini daha pahalı hale getirerek açlığı ve sefaleti artırmaktadır. Üstelik biyoyakıtlar da yüksek oranda CO₂ salımı ortaya çıkarmalarına rağmen, CO₂ salımını azaltmak için hidrokarbonlara alternatif olarak yanlış bir şekilde teşvik ediliyorlar.

Çevre kirliliği

Küresel ısınma, büyük çaptaki tek çevre sorunu değil. Hava kirliliği, insanlar için bir numaralı ölüm nedenini oluşturmaktadır ve yılda 6 ila 7 milyon erken ölüme neden olduğu tahmin edilmektedir. Üç milyar insan yemek pişirmek, ısınmak veya aydınlanmak için odun, kömür, tarımsal atık veya gazyağı yakmaya bağımlıdır ve hava kirliliği kaynaklı hastalıklara en çok maruz kalan kişiler de onlardır. Tarihin en yoğun kimyasal kirlilik dönemine tanıklık etmekteyiz. Çokuluslu şirketlerin Hindistan, Bangladeş ve Çin'deki son on yıllarda artan varlığı, bu ülkelerin en fazla hava kirliliğine sahip ülkeler olmasının nedenidir.

Hindistan, dünyanın en kirli şehirleri listesinde öndedir. Yeni Delhi bir kez daha en kirli havaya sahip başkent seçilmiştir. Onuncu sırada ise 2016 yılında adını Gurgaon'dan Gurugram'a değiştiren Delhi'nin komşu ticaret şehri bulunmaktadır. IQAir AirVisual raporuna (2019) göre Bangladeş gezegendeki en kirli ülkedir.

Bugün Çin'deki hava kirliliğinin yılda 1,1 milyon insanı öldürdüğü tahmin edilmektedir. "Tangshan, çimento, kimyasal ve dünya çeliğinin yüzde beşinden fazlasını üreten bir şehir olarak ağır sanayinin ve kömür kullanımının merkezidir. Tangshan, ülkenin en kirli altıncı şehri olarak listelenirken, listedeki ilk beş şehir de Tangshan'ın bulunduğu Hebei eyaletinde bulunuyor. Bölgedeki fabrikalardan ve elektrik santrallerinden çıkan kömür dumanı Pekin'e doğru sürükleniyor ve başkentteki ünlü "havapokalipsleri" [hava kaynaklı kıyamet, apokalips kelimesiyle yapılan bir kelime oyunu, ç.n.] tetikliyor (bu hafta bir tane gerçekleşti)" (Beth

Gardiner, *National Geographic*, 11/9/2017).

Radyoaktif kirlenme ise gerçekleştirilen iki binden fazla nükleer test ile birlikte Çernobil, Fukuşima ve Three Mile Adası nükleer santrallerinde yaşanan felaketlere yol açan silahlanma yarışının mirasıdır.

Temiz suya erişim, insan sağlığı ve refahı için çok önemlidir. Ancak dünya nüfusunun neredeyse üçte biri olan 2,3 milyar insan bu olanağa sahip değildir. Her yıl 1,4 milyondan fazla insan su kirliliği ve yetersiz hijyen kaynaklı hastalıklardan ölmektedir. Sulama, evsel tüketim, endüstriyel kullanım ve madencilik gibi alanlarda gerçekleşen su tüketimi birçok su kaynağını tüketmektedir. 1970'ten bu yana sulak alanların %40'ı kaybedilmiştir ve bu da küresel ısınmaya katkıda bulunmaktadır.

Kapitalizmin azalttığı biyoçeşitlilik

Biyoçeşitlilik, kapitalist faaliyet nedeniyle büyük ölçüde azaldı. Nüfusu 1950'den bu yana üç katına çıkan ve 2050'de dört katına çıkarak on milyara ulaşması beklenen insanlar hariç, gezegendeki hayvanların %94'ü evcil hayvanlardan oluşmaktadır. Vahşi hayvanlar, hayvan nüfusunun sadece %6'sını oluşturur. Örneğin, ABD'deki güncel evcil kaplan sayısı dünyanın geri kalanındaki vahşi kaplan sayısından daha fazladır. Karada yaşayan omurgasızların %42'si ve suda yaşayanların %34'ü soylarının tükenmesi riski altındadır ve son elli yılda omurgalı türlerin nüfusu %60'tan fazla azalmıştır.

Kapitalist ormansızlaşma, Amazon yağmur ormanlarının CO₂ emme kapasitesini zayıflatmaktadır. Brezilya Özel Araştırmalar Enstitüsü tarafından yapılan araştırmalara göre 1980'lerden bu yana Amazonların CO₂ emme kapasitesi yarı yarıya azalmıştır ve bu bölgenin beşte biri emdiğinden daha fazla CO₂ salımı yapmaktadır. Önümüzdeki 30 yıl içinde Amazonların yarısı, büyük ticari çiftliklerin ve tarım ticaretinin yırtıcılığı nedeniyle savanaya [geniş çayırlar, ç.n.]

dönüşme ihtimaliyle karşı karşıyadır. 2019 yılının Temmuz ve Eylül ayları arasında Brezilya ve Bolivya'da şiddetli yangınlar çıktı. Tropikal ormanlar, geçtiğimiz yüzyıl boyunca dünyada en çok ormansızlaştırmaya maruz kalan ormanlık bölgeler olmuştur. Kapitalist ormansızlaşma ve Amazon yağmur ormanlarındaki yangınlar, yağış rejimlerinin yanı sıra Latin Amerika'nın ve dünyanın geri kalanının iklimini de etkilemektedir.

Küresel plastik kirliliği de etkileyici seviyelerdedir. 1980'lerde 1 milyar ton kümülatif plastik üretimi gerçekleşiyordu. Kırk yıldan kısa bir süre içinde bu rakam 8,3 milyar tona çıktı. Bu miktarın 2,5 milyar tonu hâlâ kullanımda iken, 700 milyonu yakıldı, 500 milyonu geri dönüştürüldü ve geri dönüştürülenlerin ise yalnızca 100 milyonu hâlâ kullanılmakta. Tek kullanımlık plastik, 5,8 milyar ton gibi şaşırtıcı bir kümülatif tona tekabül ediyor. Yaklaşık 4,6 milyar ton plastiğin çöpe veya okyanuslara gittiği tahmin ediliyor. Okyanuslara giden plastiğin önemli bir kısmı nehirlerden geçerek okyanusa ulaşıyor: Sadece Amazonlardan yılda 38,9 bin ton plastik okyanuslara gidiyor. Çin'deki Yang Tzu Nehri yılda 330 bin tondan fazla, Hindistan'ın Ganj Nehri ise 115 bin tondan fazla plastiği Pasifik Okyanusu'na taşıyor.

Tüm okyanuslar ve denizler, farklı derinlik seviyelerinde bulunan plastiklerle kirlenmiştir. Üç milyardan fazla insanın günlük besin kaynağının %20'sinden fazlası balıktan gelmektedir. Denizlerde bulunan mikro ve nano plastik parçacıkları önce balıklar, daha sonra da insanlar tarafından yutulmaktadır.

Nature dergisinde yayımlanan yeni bir araştırmaya göre Pasifik Okyanusu'nda hızla büyüyen devasa bir çöp adası vardır. Araştırmaya göre 1,6 milyon km² genişliğe sahiptir; yani Fransa'nın yüzölçümünün neredeyse üç katı büyüklüğündeki bu atık alanı, yaklaşık 80.000 ton plastik içermektedir (*BBC News Mundo*, 10/23/2019). Ancak mikro plastikler içme suyunda ve hatta havada da bulunur. Plastik tüketiminin insan sağlığı üzerindeki etkileri hâlâ tam anlamıyla araştırılmamıştır. Burjuvazinin plastik üretimini sınırlamaması ve tek kullanımlık plastiği ortadan kaldırmaması, çevrenin korkunç bir şekilde aşınmasına neden olmaktadır.

4. Bölüm: Çevre krizi karşısında emperyalist politika

Trump, tüm dünyada küresel ısınmayı inkâr etme eğiliminin başını çekiyor. ABD ekonomisine zarar verdiği gerekçesiyle 2016 yılında ABD'yi Paris İklim Anlaşması'ndan çekti. Trump; karbon salımlarını düşürme taahhüdü vermeyen, en fazla salıma sahip ülke olan ve ABD ve AB burjuvazisinin hizmetindeki devasa bir fabrika olan Çin'le bu politika konusunda hemfikir. 2018 kışındaki soğuk hava dalgasında Trump, bu olayın küresel ısınmanın varlığını çürüttüğünü öne sürdü. İnkârcılık, geniş burjuva kesimlerinin, çevresel çöküşü önlemek için gerekli reformlara girişme konusunda isteksizliğinin en aşırı ve agresif ifadesi. Servetleri birleştirilmesi durumunda dünyanın en zenginleri listesinde Amazon'un Jeff Bezos'undan sonra, Bill Gates'ten ise önce yer alacak olan Koch kardeşlerin mülkiyetindeki *Koch Industries*, bu inkârcı emperyalist burjuvazinin en nüfuzluları. Koch kardeşler, ilk inkârcı buluşmasını 1991'de gerçekleştiren ultraliberal *Cato Institute*'un kurucuları arasındalar. Trump başlıca sözcüleri olana kadar Çay Partisi (ç.n. 2009'da başlayan muhafazakâr ve popülist bir hareket) ve Cumhuriyetçi Parti'de ağırlık kazandılar. Petrol ve kömür şirketleri, silah sanayisi ve otomotiv sanayisi de rol oynamakta. İnkârcı söylemleri daha dikkatli bir şekilde geliştirmeye çalışanlar küresel ısınma diye bir olay olduğunu kabul ediyor ancak bunu ekonomik faaliyet dışındaki nedenlere bağlıyor. Örneğin, fizikçi Nir Joseph Shaviv, belirleyici olanın güneşin hareketleri olduğunu ileri sürmekte. Ülkenin büyük politik geriliğinden nemalanan Amerikan sağı, İncil'e başvurarak "Tanrı tarafından yaratılan" iklimi insanların değiştiremeyeceği gibi söylemlerde bulunuyor.

Eleştirel zayıflıkları nedeniyle bu kesimler, birçok olayda taktiklerinde "inkârdan ertelemeye" denilen bir değişiklik izlediler: Küresel ısınmanın bilimsel kanıtlarını sorgulamaktansa, önerilen çözümlerin etkililiğini sorgulayıp bunların uygulanmasını öteliyorlar. İspanya'nın *Vox* partisi gibi aşırı sağcı kesimlerse iklim değişikliğinin inkârını, doğrudan ideolojik bir şekilde "kültürel" anlaşmazlığın bir parçası sayıyorlar.

Bir başka örnek, Avustralya'nın Başbakanı Scott Morrison. Avustralya en yüksek sıcaklık artışının yaşandığı ülkelerden biri olmasına ve Aralık 2019-Ocak 2020 arasında 8 milyon hektarı aşkın alanı kül eden kontrol edilemeyen yangınlar yaşayan bir ülke olmasına rağmen, inkârcı Morrison kömür üretimini azaltmamayı savunmakta. Yangınlarda yarım milyardan fazla hayvan alevler içinde yanmıştı.

İklim değişikliği ve emperyalist ikili söylem

Avrupa emperyalizmi ve ABD'nin liberal kesimleri, kapitalizmin sürdürülebilirliği uğruna kapitalizmin reformu konusunda ikili söylemin konsolide edildiği, çevre teknokratları ve sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından desteklenen BM'deki burjuva uzlaşıyla fikir birliği içinde. Bu kesim, inkârcıları eleştiriyor ancak kapitalist çevre tahribatının, özellikle de yaklaşan iklimsel çöküşün hızı ve insanlar açısından doğurduğu risk hakkında bilimsel tanımlamalarla örtüşen maddi tedbirler önermiyor. Bu doğrultuda Trudeau, Merkel veya Macron'un gibi hükümetler üretken bir dönüşüm için büyük şirketlere teşviklerle akaryakıt vergileri (Sarı Yelekliler hareketinin ortaya çıkmasını sağlayan türden) öne sürmekte ve rüzgâr veya güneş enerjisini geliştirmekten bahsetmekte. Bu açıdan, karbondioksit (CO₂) salımı yayan başlıca ülkelerin tamamının yenilebilir enerjinin geliştirilmesine yılda kendi GSYİH'lerinin yüzde 1'inden az yatırım yapıyor olmaları dikkate değer. Örneğin ABD yüzde 0,2 kadar gülünç bir oranda yatırım yapmakta. Aynı şekilde, küresel ısınmadan endişe duyduğunu söyleyen hükümetlere sahip Avrupa ülkelerindeki şirketler bile kapitalist Çin diktatörlüğünün çevre konusundaki ihmalkârlığından faydalanmakta.

IMF bile karbon ticaretine vergi uygulanmasını öneren çevre raporlarına sahip. Bununla birlikte, Eylül 2019'da yayımlanan Çalışma Raporu WP/19/185, kurumun iklim değişikliğinin azaltılmasıyla kapitalist büyümeyi örtüştürecektir hiçbir teklifi olmadığını kabul ediyor. Kurumun başlıca tavsiyeleri arasında, çevresel koruma tedbiri olarak elektrik enerjisi sübvansiyonlarını durdurmak var ki bu aslında enerjiye erişimi daha eşitsiz hale getirecek bir tedbir. IDB (Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası) de geri kalmış ülkelerin daha savunmasız olduğunu kabul ederek emisyonları düşürmeyi önermekte.

Roosevelt'in zamanında yürüttüğü programa benzer (mevcut durumda ise olası bir ekolojik dönüşümü garanti etmeyi amaçlayan) bir düzenleyici tedbirler programı olan Yeni Yeşil Anlaşma'yı destekleyen Amerikan Demokrat Partili Bernie Sanders ve Alexandria Ocasio-Cortez gibi bazı kesimler, biraz daha derin reformları savunuyorlar. Naomi Klein gibi reformist entelektüeller, Avrupa Parlamentosu'nda dikkate değer temsile sahip Yeşil Partiler ve bazı STK'lar da bu ideolojik yörünge etrafında konumlanıyorlar. Fosil yakıt sanayisine son verilmesini ve "ekolojik dönüşüm" için devlet sübvansiyonları öneriyorlar. Pek çok kapitalist hükümet ve bizzat BM'nin kendisi de çevre felaketine müdahale etmede kullandıkları bir terim olan "enerji dönüşümünden" bahsediyor. Bisiklet kullanma kampanyaları gibi kozmetik ve kısmi tedbirlerle birlikte yenilenebilir enerjilerle (rüzgâr, güneş panelleri) mevcut enerji sisteminin uzun vadede yenileneceğini öne sürüyorlar. Sanders ise istihdamın korunması gerektiğini vurguluyor. Salımların yüzde 71'i, toplumun ihtiyaçlarına değil de şirket sahiplerinin ve hissedarlarının kâr arayışına yanıt veren 100 şirket tarafından üretilmekte. Ve reformistler, bu kapitalist üretim ilişkilerini sorgulamıyorlar.

Güneş şüphesiz diğer kaynakları meydana getiren tüm döngüleri oluşturan asıl güç olmakla birlikte, yenilenebilir enerjiler; güneş, su, rüzgâr ve organik atık gibi doğal kaynaklara dayalı. Yine de bunlar enerji üretiminin düşük bir yüzdesine karşılık geliyor: toplamın yüzde 10,8'i (2018 verileri). Ancak bu kaynaklar güvenli bir ikame teşkil edemiyor. Örneğin, şu anda üretilen yenilenebilir enerjinin üçte ikisinden fazlası, temelde orman, tarım ve hayvancılık atıkları ve odun yakılmasıyla elde edilen "geleneksel biyoyakıtlara" karşılık geliyor. Bu yakıt türleri arasında etanol ve biyodizelin yanı sıra metan gazı, biyogaz, metanol, butanol ve başka az bilinen diğer türler bulunmakta.

Rüzgâr ve güneş enerjisi üretimine ve elektrikli araçlar gibi enerji tasarrufu yöntemlerine yatırım yapan burjuva sektörler mevcut. Bunlar, ekonomik çıkarları için çevre STK'larını desteklemekteler ve kendi sektörleri için devlet sübvansiyonu almak adına lobi faaliyetleri yürütmekteler. Örneğin, İsveçli patron Ingmar Rentzhog, yatırımcı George Soros vd. Piyasanın yarısından fazlasını veya kullanılan makinelerin yüzde 55'ini temsil eden en büyük dört rüzgâr türbini üreticileri arasında Danimarkalı Vestas, İspanyol Siemens Gamesa, Çinli Goldwind ve ABD'li General Electric bulunmakta (*Elperiodicodelaenergia.com*, 19 Şubat

2020).

BM, 2030 ve 2050 için konan çekingen sürdürülebilir kalkınma ve insani gelişme hedeflerinin karşılanamayacağını kabul ediyor. Aynı şekilde açlığın ve önlenebilir çocuk ölümlerinin son bulması, temiz su ve modern enerji hizmetlerine evrensel erişim; su kalitesinin iyileştirilmesi ve kıtlığının önlenmesi, hava kalitesinin iyileştirilmesi, küresel ısınmanın sınırlandırılması, okyanus asitlenmesinin en aza indirgenmesi, okyanus kirliliğinin azaltılması ve deniz kaynaklarının biyoçeşitliliğinin korunması veya sürdürülebilir yönetiminin sağlanması hedeflerinin de. BM tarafından 2019'da yayımlanan GEO-6 raporu, bu başarısızlığın ortada olduğunu gösteriyor.

Küresel ısınmanın öncülleri ve kapitalist yıkıcı akıldışılık

Emperyalizm ve burjuvazi, küresel ısınma sorunundan uzun zamandır haberdardı. Fosil yakıtların yakılması sonucunda ortalama sıcaklıkta birkaç derece artış olacağı daha 1950'li yıllarda öngörülmüştü. 1960'larda Sovyet iklimbilimci Evgeny K. Fedorov küresel ısınma nedeniyle Grönland'da eriyen buzlar ve yükselen deniz seviyeleri konusunda uyarılmıştı.

Neo-Malthusçu eğilimleri olan Roma Kulübü, 1972 yılında MIT (Massachusetts Teknoloji Enstitüsü) araştırmacıları tarafından hazırlanan *Büyümenin Sınırları* adlı raporu yayımlamıştı. Rapor; sanayileşme, gıda üretimi, nüfus ve doğal kaynakların sömürsündeki artışın sürmesi halinde, mevcut kaynakların sınırlılığı nedeniyle önümüzdeki yüz yıl içinde büyümenin sınırlarına ulaşılacağı sonucuna varıyordu. Bunun karşısında, nüfus artışını ve ekonomik büyümeyi durduracak sıfır büyüme arayışı şeklindeki yanlış bir çözüm önermişlerdi.

O dönemlerde başlıca kaygılardan biri petrol sahalarının tükenmesiydi. 1972 yılında, çevre sorunu üzerine ilk büyük konferans olan BM İnsan Çevresi Konferansı'nın ardından Stockholm Bildirgesi imzalandı. Bu konferansta bir dizi koruma ilkesinin yanı sıra doğal kaynakların gelecek nesiller için düzenli ve akılcı

bir planlamayla, bu amaçla araştırma ve uluslararası işbirliği desteğiyle korunması gerektiği yönündeki genel görüş belirlendi. Karbondioksit ve İklim Üzerine Geçici Çalışma Grubu, 1979 yılında Jule Charney liderliğinde Massachusetts'te (ABD) toplandı. Bu toplantıda, atmosferdeki CO₂ miktarının ikiye katlanmasının dünya sıcaklığında 1,5 ila 3 °C artış olacağı sonucuna varan bir rapor hazırlandı. Bu tahmin, o günden bugüne iklim davranışı ve atmosferdeki CO₂ konsantrasyonuna oldukça yakın. O yıl Cenova'da ilk İklim Konferansı da gerçekleşmişti. Çokuluslu petrol şirketi Exxon, iklim değişikliği araştırmasından 1977 yılından beri haberdardı. Buna rağmen, emperyalizm ve çokuluslu şirketler hidrokarbon yatağı araştırmalarını artırma ve daha yüksek sömürü oranlarına ulaşma konusunda adeta yarışmaktalar. Hatta son on yılda, özellikle ABD'de, doğanın katledilmesinde yeni bir aşama olarak daha önce erişilemeyen yatakların aranması için hidrolik kırma yöntemini yaygınlaştırdılar.

1972 konferansını temel olarak alan 1992 tarihli Rio de Janeiro Dünya Zirvesi biyolojik çeşitlilik, çölleşme ve iklim değişikliği konularında somut işbirliği mekanizmalarının ve ayrıca sürdürülebilir kalkınma ve orman koruma beyanlarının belirlenmesi açısından bir ilkti. ABD, biyolojik çeşitlilik üzerine olan sözleşmeyi imzalamamıştı. Anlaşmalardan biri, Kyoto Protokolü'nün ve daha sonra Paris Anlaşması'nın türetildiği iklim değişikliği sözleşmesini düzenlemektir.

1997 Kyoto Protokolü, 2008 ve 2012 arasında CO₂, metan, azot oksit ve üç sınıai florlu gaz emisyonlarında 1990 emisyonlarına kıyasla yüzde 5 düşüş hedefi gibi oldukça alçakgönüllü bir hedef koydu. Anlaşmanın onayı 2009 yılında imzalanırken ABD imza atmayı reddetti. Kanada, 2011 yılında Protokol'den çekildi.

ABD ve Çin, çekingen 2015 Paris Anlaşması'nı yok sayıyor

2015 yılında, 2020'den itibaren Kyoto Anlaşmaları'nın yerini alacak olan Paris Anlaşması imzalandı. Bu anlaşma, 21. yüzyıl boyunca dünya sıcaklığındaki artışı 2°C ile sınırlama yönünde genel yönelimle birlikte her ülkenin gönüllü taahhütler

vermesinin ötesine geçmedi.

Paris Anlaşması'nın 6. maddesi, ülkeler ve şirketler arasında CO₂ salım birimi veya hakkı satın alınmasına yönelik sistemler üzerine mutabık kalınmasını öne sürmekte. Bunlar hiçbir zaman düzenlemeye sokulmadı. Sistem, yeniden ağaçlandırma veya orman koruma gibi projelerle CO₂ salımlarından tasarrufun sertifikalandırılmasını ve bu kredileri satın alan şirketlerin bu miktarları "salım kesintisi" olarak saymasını içermekte. 2005'ten beri en kirletici sanayileri salım hakları satın almaya zorlayan bir salım ticaret sistemi (ETS) yürürlükte. 2019'da bir ton CO₂'nin fiyatı 25 avro civarındaydı. Bu politika, üzücü sonuçlardan başka hiçbir şey doğurmadı.

Kyoto anlaşmalarına göre, sanayileşmiş ülkeler salımlarını kısıtlamak zorundayken, az sanayileşmiş ülkeler için bu geçerli değil. Bu da karbon kredisi verenler ile alıcılarının salımları arasında uluslararası bir ayrıma yol açıyor. Dahası çifte sayım yapılıyor; yani aynı birim hem o birimi üreten ülke hem de satın alan ülke için sayılıyor. Paris Anlaşması'nı kabul eden devletlerin şu ana kadar gönüllü olarak üstlendiği emisyon kesintisi hedefleri, 21. yüzyılın sonunda 3,2 °C artış gibi korkunç bir tahmine işaret etmekte. ABD'nin anlaşmadan çekilmesiyle bu tahmin bile kuşkulu hale geldi.

Sanayi öncesi seviyelere göre sıcaklık artışının 1,5 ve 2 derece arası olması için 2050'ye kadar sıfır net emisyonu ulaşılması gerekiyor. Ancak kapitalist hükümetlerin tahminlerine göre, emisyonların 2030'dan önce durdurulması beklenmemekte. Bazı bilim insanları, hükümetlerin, atmosferden CO₂'yi çıkaracak yeni teknolojilerin ortaya çıkacağı varsayımıyla hareket ettiğine inanıyorlar. Geliştirilmesi için kayda değer yatırımların bile olmadığı bir teknolojinin felaketi önleyecek olması akıldışı bir iddia. Aralık 2019'da yeni bir fiyasko daha yaşandı: 1995'te başlayan yıllık zirveler serisinin bir devamı olan BM Madrid İklim Zirvesi (COP25 olarak da bilinir). Müzakereciler yalnızca genel hususlarda anlaşabildi; 84 ülke salım düşürme hedefleri için daha yüksek hedefler koymayı kabul ederken, salımların yüzde 55'inden sorumlu ülkeler (ABD, Çin, Rusya ve Hindistan) taahhütte bulunmadı. 21. yüzyıl boyunca küresel sıcaklık artışını 2°C ile

sınırlandırmak için salım kesintilerinin üç katına çıkarılması gerekmekte.

Çevre felaketinin kanıtı ve kitle hareketinin basıncı, hükümetleri bazı kısmi tedbirler almaya zorladı. Bu sayede enerji tüketimi verimliliği açısından mütevazı bir ilerleme söz konusu. Dolar cinsinden brüt hasıla başına CO₂ (kilogram) miktarı (sabit değerlerle) ölçülseydi, bu salım yoğunluğu son 30 yılda yüzde 20 üzerinde düşüş gösterirdi. Şu anda ise bu düşüş oranı yıl başına yüzde 1 ile yüzde 2 arasında. Ancak Paris Anlaşması'nın hedeflerine ulaşmak için yüzde 4 ile yüzde 6 arasında yıllık düşüşe doğru hareket etmek gerekmekte. Enerji tüketimi, emperyalist düzenin orantısızlığını yansıtıyor. Öyle ki, en yüksek düzeyde açlık ve yoksulluk çeken on ülke (Kenya, Somali, Burundi, Eritre ve diğerleri), küresel emisyonlara yüzde 0,1 altında katkıda bulunmakta.

Çokuluslu şirketlerin, BM tarafından önerilen sözde “enerji dönüşümünden” hiçbir çıkarı yok. BM'nin her bir önerisi ve her dünya zirvesi, gün gibi ortada olan çevresel felaketten önce kendilerine kılıf bulmalarına yarayacak beyanlardan öteye gitmiyor. Dünyayı ve küresel ekonomiyi kendi çıkarları doğrultusunda yönetmeye devam edenler, emperyalizm ve çokuluslu şirketlerin ta kendisi.

5. Bölüm: Kapitalist çevre kirliliğine karşı uluslararası bir hareket ortaya çıkıyor

2018'den beri, çevresel kirliliğe ve küresel ısınmaya karşı olan, Avrupa'da merkezileşen bir gençlik hareketinin başını çektiği ama dünya çapında yayılan hareket kitleleşti. İlk defa kitlelerin, enternasyonal düzlemde ifade edilen küresel bir çevre hareketi mevcut. Bu uluslararası hareket, iklim değişikliğinin niteliksel olarak kötüleşmesine eşlik ediyor.

Ne var ki on yıllar boyunca, hem Birleşik Devletler, Avrupa, Japonya gibi emperyalist ülkelerde, hem de Hindistan, Çin, Latin Amerika, Afrika'nın parçaları olduğu yarı sömürge dünyada halk seferberliklerinin eşlik ettiği binlerce çevresel

çatışma yaşandı. Bunun nedeni çevresel felaketlerin çalışan ve yoksul nüfus ile yerli halkların geniş kesimlerini daima doğrudan etkilemesidir. Bu seferberlikler (ki genelde çokuluslu maden ve petrol şirketleriyle, sınai balıkçılık firmaları ve kapitalist tarım işletmeleriyle yüzleşmişlerdir) kitlesel olarak ve politik önem düzleminde büyüme eğilimindedir.

Emperyalist kapitalist reorganizasyon planınının bir parçası, en fazla kirliliğe yol açan sanayi kollarını, ucuz işgücüne sahip olmanın yanı sıra, tam da Avrupa'da, Birleşik Devletler'de ve Japonya'da çevresel düzenlemelerden yakayı sıyırmak için Çin, Hindistan, Doğu Asya ve diğer yarı sömürge ülkelere taşımaktı. Bu bağlamda madenleri, sınai balıkçılığı veya tarımsal-sınai ürünleri ele geçirmek için gerçekleştirilen çevresel yıkım, yarı sömürge ülkelere uygulanan emperyalist sömürünün oldukça büyük bir önem kazanmış bir başka biçimi olmuştur.

Aynı zamanda olası felaketler ile zehirli yayılımlar tehdidine karşı geniş seferberlikler de yaşandı. Önemli örneklerden birisi 1970'lerden beri Almanya'da gelişen kitlesel nükleer karşıtı harekettir. Bu hareket, söz konusu Avrupa ülkesini nükleer enerji santrallerini kapatmaya ve enerji altyapısını değiştirmeye zorladı (Almanya nükleer enerji üretmemektedir ve güneş enerjisi kullanma konusunda bayraktarlık kendisindedir, bununla birlikte, Fransa'dan nükleer enerji satın almaktadır).

Öte yandan, 2019'un sonunda, Avustralya'da milyonlarca hektarlık alanın yanmış olması bir ekolojik felaket yarattı ve aynı zamanda hükümetin politikasına karşı da müthiş bir halk seferberliği doğurdu.

Latin Amerika çevre mücadeleleriyle kaynıyor

Bütün Latin Amerika ülkelerinde çevreye dair önemli seferberlikler yaşandı: Brezilya, Kolombiya, Arjantin, Peru, Venezuela, Şili, Ekvador, Honduras, Meksika. Yüzlerce köylü, yerli ve çevre önderi ile aktivisti öldürüldü.

3 Mart 2016'da yerli halkların hak savunucusu aktivist Berta Caceres, senelerdir kendi halkının suyunu ve çevresini savunan bir mücadeleye önderlik ettiği için Honduras'ta vurularak öldürüldü. Caceres, Çin çokuluslusu Sinohydro'nun (dünyanın en büyük baraj inşaat şirketi) Gualcarque Nehri'ne dört adet HES (hidroelektrik santral) yapmasına karşı çıktığı için, emperyalizm yanlısı Juan Orlando Hernandez hükümetinin yönetimi altındaki kiralık katiller tarafından suikasta uğradı. Brezilya'nın kuzey bölgesi, bu mücadelelere ve suçlara dönük büyük bir tarihsel geçmişe sahip. Toprak sahipleri tarafından tutulan silahlı çetelerce, 22 Aralık 1988'de Acre eyaletinde Chico Mendes'in suikaste kurban gitmesi bu örneklerden yalnızca birisi. Mendes yerel nüfusun toprağı ortaklaşa kullanabilmesi için toprakların kamulaştırılması mücadelesini yürütmüş ve dolayısıyla büyük kapitalist tarım firmalarının yaygınlaşmasına karşı durmuştu.

Peru, çevrenin savunulması uğruna verilen en kitlesel mücadelelerin bir kısmına ev sahipliğı yaptı. Bunların en öne çıkan iki tanesi 2009 senesinin "baguazo" ismiyle anılan olaylarıydı. Bu mücadele, Amazon yerli halkının kendi ormanını savunmak uğruna ayaklanmasına ve ayaklanmayla beraber resmi olarak raporlanmış haliyle 33 kişinin, ancak gerçekte çok daha fazla sayıda insanın ölümüne tanıklık etti. Bir diğer büyük mücadele, on yıldan uzun bir süredir madencilik firması Güney Copper Şirketi ile onun sömürü projesi Tia Maria'nın bölgeye girişini engellemiş olan Tambo Vadisi ve Arequipa bölgesi halkının mücadelesiydi. Genel grevler ile yol blokajları yapıldı ve hepsi de yolsuzluktan hüküm giymiş olan dört adet devlet başkanı döneminde geçirilen reformların göz yumduğu polis şiddeti dolayısıyla pek çok ölünün ve yaralının olduğu ağır bilanço ortaya çıktı. Ve şimdi bu dördünün ardından bir beşinci başkan var, ismi Vizcarra, ancak o da tıpkı diğerleri gibi, farklı araştırmaların da işaret ettiği üzere Tambo Vadisi'nin zenginliğı ile tarımını yok edecek olan bu projeyi hayata geçiremiyor. Bu mücadeleler son yıllardaki hükümetlerin içinde patlak veren politik krizlerin başlıca nedenlerinden biriydi ve bu mücadeleler öylesine bir bölgesel ve ulusal fenomen yaratmış durumda ki, Geniş Cephe (*Frente Amplio*) bu fenomenin en önemli parçalarından biri ve İUB-DE'nin Peru partisi olan Birleşelim örgütü de Geniş Cephe'nin içinde.

Bolivya'da çevre hareketi bir otoyolun inşasına karşı kitleselleşti. Bu otoyol bir ormanın içinden geçiyordu ve orman da Isiboro Ulusal Parkı ve Yerli Halklar

Bölgesi'nin (TIPNIS) koruması altındaydı. 2011'de yapılmaya çalışılan otoyol çokuluslu petrol şirketlerinin, kapitalist tarım firmalarının ve koka ekimi yapan çokulusluların çıkarınaydı. Müthiş bir halk desteği ve aynı zamanda Bolivya İşçi Merkezi'nin (COB) iki günlük genel greviyle desteklenen hareket projeyi altüst etti ve Evo Morales hükümetine ağır bir yenilgi yaşattı. 2019'dan beri ormanların savunulmasını, kapitalist tarım politikalarının yararına olacak şekilde tarımsal yıkım sınırının genişletilmesine karşı gelinmesini üstlenen bir hareket ortaya çıktı. Bu hareket, neredeyse beş milyon hektarlık bir ormanlık alanın yanmasının bir sonucuydu. Bu hareket aynı zamanda petrol şirketlerine karşı Tariquía Florası ile Fauna Ulusal Rezervi'nin korunabilmesini de hedefliyor. Hareket bugün, Evo Morales'in tarım politikalarını aynen sürdüren mevcut Añez hükümetine de karşı çıkıyor.

Arjantin'de, tarımsal alanları yok eden ve madencilik faaliyetinin bir sonucu olan kirliliğe karşı mücadele senelerdir gündemde. Alberto Fernandez'in yeni hükümetinin ve Mendoza bölgesinin yerel iktidarının karşı karşıya kaldığı son mücadele, madencilikte arsenik kullanımına izin veren bir yasanın feshi için basınç yaratmaya çabalıyordu. Bununla birlikte Monsanto fabrikasının açılmasına karşı, özellikle de Cordoba'da halk seferberlikleri yaşandı.

“Gelecek için Cuma’lar” (*Fridays for Future*): Lise öğrencilerinin en ön safta olduğu bir çevre hareketi

Ağustos 2018'de okula gitmeyi reddedip greve çıktığından beri, 16 yaşındaki İsveçli Greta Thunberg, düzinelerce ülkede her cuma eylem yapmaya hazır olan milyonlarca genç insana ilham kaynağı oldu. Bu hareketin adı “Gelecek için Cuma’lar.” Hareket, bütün bir dünyanın siyasal önderlerine küresel ısınmayı durdurabilmek için radikal önlemler almaları çağrısı yapıyor. İsveçli liselinin inisiyatifi küresel bir hareket halini almış durumda. Yalnızca Almanya'da, bu harekete bağlı olan 150'nin üzerinde yerel gençlik grubunun olduğu raporlandı.

Öte yandan, Almanya, Avusturya ve İsviçre'den, kendilerini “Gelecek için Bilim İnsanları” (S4F) olarak tanıtan 12 bin bilim insanı, hareketi destekleyen bir metne

imza attılar. Bu metinde bilim insanları iklimi, biyolojik çeşitliliği, denizleri ve toprağı korumaya yönelik önlemlerin yetersiz olduğunu dile getirdiler: “Bilim insanları olarak, gençlerin hızlıca ve güçlü bir biçimde harekete geçilmesi gerektiği talebini şiddetle destekliyoruz.”

Aşırı sağ gruplar hareketi eleştirirken, birçok politik lider harekete “sempati” duyduğunu açıkladı. Bunların arasında Alman Şansölyesi Angela Merkel de vardı. Buna rağmen şu ana dek Greta Thunberg politik hareketlerden bağımsız bireysel bir duruş geliştirmiş durumda ve kendisine göre “hem sağ hem sol hem de merkez iklim krizi karşısında mücadele etmekte başarısız olmuş” durumda.

Küresel iklim grevleri

20 ila 27 Eylül arasında ve 29 Kasım 2019’da hareket, bir küresel iklim grevi çağrısı gerçekleştirdi. Bu grevde söz konusu olan üretimin durdurulması olmasa da 2.000’in üzerinde şehirde ve 153 ülkede eylemler gerçekleştirildi. Bu gösterilere milyonlarca insan katıldı. Kasım eyleminin sloganı “Dünya iklim krizinin farkına varıyor” idi.

Bu gösteriler, aralık ayında Madrid’de yapılacak olan uluslararası iklim zirvesinin (COP25) öncesinde yapılmıştı. On binlerce eylemci, gerçek bir uluslararası müdahalenin eksikliğini ve COP25’in somut çevresel tedbirler alma noktasındaki fiili başarısızlığını protesto etti.

21 Ocak 2020’deki Davos zirvesinde Greta Thunberg siyasal liderleri küresel ısınmaya teslim olmakla ve “ekonomik çıkarları ekolojik dönüşümden önce tutmakla” suçladı. Thunberg son zamanlarda iklim değişikliğine karşı mücadelede “hiçbir şeyin yapılmadığını” duyurdu. Thunberg daha fazla vakit kaybedilmemesinde ısrarcı oldu ve aynı zamanda bütün ekonomik ve politik liderlere fosil yakıtların çıkarımına ve fosil yakıtların kullanımını özendiren sübvansiyonlara yapılan yatırımları bir an önce kesmeleri çağrısı yaptı.

Thunberg konuşmasında aynı zamanda Birleşik Devletler'in Paris Anlaşması'ndan çekilecek olmasının yarattığı endişeyi anladığını ancak halihazırda mevcut imzacıların zaten hiçbirinin şartlara uymadığını ve asıl bunun neden kimseyi endişelendirmediğini veya öfkelenmediğini merak ettiğini ifade etti.

Çok sınıflı ilerici bir hareket

Dünyada çevresel sorunlar giderek ciddileşirken, çevresel kirliliğe karşı vuku bulan hareket, özellikle gençliğin içinde yayılma eğilimi gösteriyor. Tarif edildiği üzere bu hareket, kirlilikten etkilenen çeşitli toplumsal sektörleri kapsıyor; en önemlisi de işçileri kapsıyor. Ancak hareket aynı zamanda orta sınıf sektörlerini ve hatta, yalnızca kısmi reformlar pazarlayan ve güneş enerjisi benzeri "yeşil" teknolojilerin satımıyla ilgilenen burjuva sektörleri de kapsıyor.

Buna rağmen, bu hareketin ilerici bir hareket olduğunu; onun, şüphe götürmez bir şekilde kirlilikten sorumlu olan ve kendini çözümlerden tenzih eden çokuluslu şirketler ve kapitalist hükümetlerle çarpışmakta olduğunu yineliyoruz.

Kendimizi bu hareketin bir parçası olarak görmeliyiz. Haklı talepleri destekliyoruz. Bu taleplerin hayata geçirebilmesi için, en ufak bir sekterlik göstermeden, en geniş eylem birlikleri adına mümkün olan her şeyin yapılmasını destekliyoruz. Biz, içinde burjuva, reformist veya sol önderliklerle karşı karşıya geldiğimiz bir hareketin içinde "birlik ve çarpışma" taktiğini uyguluyoruz. Yukarıda andığımız bu önderliklerin niyeti, kalıcı çözümler önermeksizin hareketi programatik olarak sınırlamaktır. Hareketin talepleri ise ancak ve ancak emperyalist kapitalistlerin iktidarının devrilmesiyle, bir işçi-emekçi hükümetinin kurulmasıyla ve bir ulusal ve uluslararası planlı sosyalist ekonomiye geçilmesiyle gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla bu taktiğin anlamı, bir yandan ilerici hareketin bir parçası olarak konumlanırken, öte yandan hareketin içindeki burjuva ve reformist önderliklerle politik bir mücadele içinde olmaktır.

Gezegenin üzerindeki hayatı savunmaya soyunmuş olan bu geniş hareketin

devrimci sosyalist kanadı biziz. İUB-DE, doğal kaynakların savunulması ve doğanın yağmalanması ile tahrip edilmesine karşı çıkma mücadelesi veren bütün halk ve gençlik seferberliklerini desteklemekte ve teşvik etmektedir. Biz İUB-DE olarak şu sloganlar ile talepleri yükseliyoruz:

Suyun, havanın, toprağın ve denizin kirletilmesine hayır; ormanların yok edilmesine ve tahrip edilmesine hayır.

Çokuluslu şirketler ve onların emperyalist yağma politikaları aracılığıyla doğanın yıkımına hayır.

Sendikalar ile işçi örgütlerini, çevre hareketleriyle eylem birliğine çağırıyoruz; sol örgütleri, kadın örgütlerini, köylü ve yerli halk örgütlerini, halkın haklarını savunan örgütleri çevre hareketiyle eylem birliği kurmaya çağırıyoruz. Bizler seferberliği petrol şirketleri gibi, tarımsal alanda faaliyet yürüten Kanadalı madencilik firması Bayer-Monsanto gibi çokuluslu firmalara ve bu firmalara hizmet eden hükümetlere karşı yöneltmeye çalışıyoruz. Bütün çevresel yıkım örneklerinin yüzde 99'unda, söz konusu yıkımdan doğrudan doğruya bu hükümetler çıkar elde etmektedir.

6. Bölüm: Çevre hareketinin akımları

Çevre hareketi içindeki farklı tutumların panoramasını sunmak için, çevresel krizin ciddiyetine ilişkin üç farklı görüşü kendi programatik önerileriyle birleştiren üç ana eğilimin varlığını belirterek başlayabiliriz. En geniş anlamda, a) emperyalist burjuva akımlarının ve Avrupa yeşil partilerinin ve sosyalist olmayan ekolojist akımların "yeşil kapitalizmi"ni ilk sıraya koyabiliriz, ki bunlar sorunun özünün kapitalist sistemin varlığı olduğunu belirtmeksizin (Bölüm 4'te ele aldık) Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) sonuçlarından yola çıkarak küresel ısınmanın yarattığı tehditlere işaret ediyor ; b) "Çöküşçü Marksizm," insan uygarlığının felaketinin geri döndürülemez olduğu iddiasıyla geçiş

taleplerinin artık bir işlevi olmadığı sonucuna varan daha marjinal bir akım ; c) aynı bilimsel verileri kullanan, ancak kapitalist sistem karşıtı bir propagandayı da analizine ekleyen (ve ayrı bir bölümde geliştirdiğimiz) “ekososyalizm.”

a) Yeşil kapitalizm

Çevre hareketi içinde daha fazla ağırlık ve görünürlüğe sahip olan akımların, kapitalist sistemi bir bütün olarak karşılarına almak yerine, bazı sanayi dalları ve bazı hükümetler ile sınırlı kalan eleştirel bir politik pozisyonu savundukları bir gerçektir.

Bu pozisyonları mücadele içinde olan çoğu STK’da veya çevre gruplarında görüyoruz. Yarı anarşist bir söyleme sahip olan Yokoluş İsyanı (*Extinction Rebellion - XR*) gibi daha solcu varyantlarda bile, alınan pozisyonun odağı, kapitalizme, hükümetlere, çokuluslu şirketlere ve çevresel yıkım politikalarını destekleyen partilere karşı gerçek bir tartışma yaratmak değil, “bilinç yükseltme” eylemleriyle sınırlı kalmakta.

Bununla birlikte, ana referanslardan biri olan Greta Thunberg’in konuşmalarında, hükümetlerin sadece zenginlik ve soyut “ilerleme” fikirlerini önemsedikleri için bilimin uyarılarını görmezden gelmelerinin kınanması gittikçe artmaktadır. Bunun bir sonucu olarak yakın zamanda Thunberg “Yeşil Yeni Düzen”e karşı kendini konumlandırdı: “Grafiklere bakarsanız küresel ortalama sıcaklık artışının 1,5 °C derecenin altında kalmasını sağlamamız gerekiyor ve ‘Yeşil Yeni Düzen’ ile bunun mümkün olmadığını kolaylıkla görebilirsiniz. (...) Karbondioksit bütçesine uygun hareket edeceksek, bundan 10, 20, 30 yıl sonrası için taahhütler vermek yerine şimdi bir şeyler yapmaya odaklanmalıyız. Elbette, ‘Yeşil Yeni Düzen’ karbondioksit salınımını sınırlandırmak için uygun değil.” (*Rolling Stone Magazine*, 26 Mart 2020, www.rollingstone.com/politics/politics-features/greta-thunberg-climate-crisis-cover-965949/)

Yeşil kapitalizm akımlarının bu denli yaygın olması, aynı zamanda patronların da yenilenebilir enerji sanayisinin geliştirilmesiyle ilgilendiğine bir işaret olarak okunabilir. Örneğin, bu kesimlerin Greta Thunberg'i destekleyeceği söyleniyor. Greta'nın ailesi Daniel Donner'ı kızlarının faaliyetlerini ve kamuoyuna açık toplantılarını planlaması için atadı. "Donner sadece kurumsal iletişim konusunda uzman değil, aynı zamanda Avrupa İklim Vakfı'nın da bir üyesidir. Bu derneğin, küresel ısınma alanında lobicilik faaliyeti yürütenler arasında en önemlisi olduğu söyleniyor." (*Noticias* dergisi, Arjantin, s. 118, 28 Eylül 2019.)

Bu seviyede, plastikleri, kağıtları geri dönüştürmek veya muslukları kapatmaya özen göstermek gibi, tüm ağırlığı bireysel eylemlere veren ideolojilere ve kampanyalara da değinmeliyiz. Elbette biz sosyalistler de geri dönüşümden veya muslukların iyi kapatılmasından yanayız. Ancak bu tekil eylemlerin dünyadaki yaşamı tehdit eden kapitalist sistemin etkisini yok edebileceğini düşünmüyoruz.

Öte yandan, mücadelenin merkezine militan veganlığı yerleştiren akımlar da mevcut. Burada hayvan sömürsünü ve tüketimini durdurma dürtüsü etik argümanlara dayandırılabilir veya hayvancılık gibi sanayilerin küresel ısınmadaki sorumluluğuna işaret edilebilir. Bu noktada, gıda sanayisinin kâr marjlarından vazgeçerek kendisini değiştiremeyeceğini belirtmemiz gerekiyor. Ayrıca veganizm içinde, antikapitalist bir konum üstlenen akımların olumlu bir şekilde ortaya çıktığını da belirtmemiz gerekiyor.

Bu akımlar, "Her şeyin neslini tüketme tehlikesi olan bir türüz" sloganını yükseltti. Onlarla ancak kısmen hemfikir olabiliriz. Evet, her şeyin nesli tükenme tehlikesi altında. Bununla birlikte, sorumluluklar daha kesindir: yok olma treni, kapitalist sömürünün rayları üzerinde ilerler ve dünyanın dört bir yanındaki patronların hükümetleri tarafından yönetilir; ki bu, farklı söylemlerle de olsa kapitalist kâra —ve özellikle çokuluslu şirketlerin kârlarına— insan türünün hayatta kalma koşulları ve doğal yaşamın devamının üstünde bir ayrıcalık tanır.

Neyin üretildiğini, nasıl, hangi hammaddelerle ve hangi sömürü rejimi altında üretileceğini belirleyen bir bütün olarak insan türü değil fakat kapitalist kâr

arayışıdır. Neyin tüketildiğini, neyin sübvansede edildiğini, hangi insanın neyi yediğı ya da yemediğı ile neyin yenildiğı ve neyin yenilmediğinde belirleyici olan da aynı eğilimdir.

2019 boyunca gördüğümüz önemli gösterileri teşvik etmenin yanı sıra, Greta Thunberg gibi isimler bugün Amerikan ön seçimleri çerçevesinde yaptıkları gibi, kimi zaman petrol sanayisi lobisinin en görünür adaylarına veya benzerlerine “karşı” oy veya “çevrenin savunusu” adına oy gibi soyut hedeflere yönelik oy çağrısı yapıyorlar. Arjantin’deki yarı anarşist XR grubu, 2019 seçimlerinde Thunberg figüründen yararlanarak insanları oy pusulası yerine yeşil bir kağıt atarak seçimleri geçersiz saydırma çağrısında bulundu ve böylece Sol Cephe’ye sırtını dönerek Macri veya Fernandez ile aynı potaya girmiş oldu.

b) Çöküşçülük hakkında

Bu akım ne entelektüel alanın ötesine geçebildi ne sosyal ağlarda, büyük siyasi yapılarda veya çevre örgütlerinde kendine yer bulabildi.

Sözde çöküşçü Marksizm, ekososyalizm ile kapitalizmin eleştirisini paylaşıyor, ancak ekososyalizmi, çevresel ve insani felaketlerin önlenebileceğı yönündeki yanlış beklentiyi uyandırdığı için eleştiriyor. Bugün mevcut olan bilimsel çalışmaların artık bu türden herhangi bir umudu doğurmadığını ve devrimcilerin görevinin, kaçınılmaz insanı felaketin ardından hayatta kalanlarla komünist bir toplumun inşası için geliştirilecek bir programın propagandasının yapılması olduğunu savunuyorlar.

Çöküşçülüğün ana referanslarından biri olan Miguel Fuentes’e göre:

“Eğer küresel ısınmanın kitlesele yok oluşlara yol açacak (önümüzdeki on yılda aşacağımız) felaket eşiğinin sadece 1,5 °C derece uzağında olduğumuzu göz

önüne alırsak, bu kitlesel ölümün başlangıcına tanık oluyoruz demek. Dolayısıyla, buradaki asıl mesele, zaten durdurulamaz olan insan neslinin tükenmesi olgusunu nasıl 'durduracağımız' değil, türümüzün tamamen ortadan kalkmasını nasıl önleyebileceğimizi düşünmeye başlamak olacaktır. İnsan türünün yüzde biri, onu veya ellisi hayatta kalacak olsa bile bu böyle. Ve tam da burada, bu hayatta kalma mücadelesinde ve genetik evrimimizin korunması ve geçmiş dönemlerin uygarlık gelişiminin en iyi başarılarının geleceğe taşınması için, komünist perspektif iki kat fazla önem kazanıyor" ("Ecosocialismo versus marxismo colapsista, I y II", Sin Permiso 4/7/2019).

1960'larda savaş sonrası dönemde önlenemez biçimde yaklaşan "nükleer savaş" karşısında kendilerini nükleer sığınaklar inşa etmeye adanmış bir görev olarak bilenlerin öne sürdüğü pozisyona benzer bir tutum.

7. Bölüm: Hareketle ilgili bazı tartışmalar

Gençleri iklim değişikliğine karşı harekete geçmeye çağıran İsveçli genç Greta Thunberg, BM'yi, Paris Anlaşması'nı ve Kyoto Protokolü'nü ifşa ediyor. İktidardakileri sorumsuz olmakla, anlamsız cümleleri tekrarlamakla ve son derece utangaç taahhütlerini dahi yerine getirmemekle suçluyor, ki tamamen haklı. Greta'nın iklim değişikliğine karşı küresel grev çağrısı, özellikle gençler arasında büyük bir yankı yarattı. Ancak, bu genç kadının kazandığı büyük saygıyı göz önünde bulundurarak bile bu çağrılarının yaklaşan felaketi durdurmak için yeterli olmadığını söylüyoruz. Çünkü Greta'nın talepleri, kapitalizmi veya çokuluslu şirketleri sorumlu olarak işaret etmiyor ve kapitalist sistemi sona erdirmeyi amaçlamayan bir mücadele, ne kadar iyi niyetli olursa olsun başarısızlığa mahkûmdur.

Uzun süredir söyleyegeldiğimiz gibi, biz de çevresel tahribata karşı haklı talepleri sahiplenerek bu seferberliğin içinde birleştirici şekilde yer alıyoruz. Seferberliğin başarıya ulaşması için çabalıyoruz. Bununla birlikte stratejik çözüme dair önemli tartışmaları da sürdürüyoruz. Çevre konusunda, iklim krizine neden olan temel

konuya girmezsek niteliksel bir değişiklik olmayacağını iddia ediyoruz. Seferberlik, kapitalist hükümetleri ve çokuluslu şirketlerin mülksüzleştirilmesini sağlayıncaya kadar devam etmelidir. Tüm dünyayı kontrol eden çokuluslu şirketlerin ve büyük milyarderlerden oluşan küçük bir kapitalist grubun ve onların hükümetlerinin, emekçi halkın ve doğanın baskılanması ve sömürülmesi karşılığında elde ettikleri muazzam kârlarından vazgeçebileceklerini düşünecek kadar naif olamayız.

Gerçekte tam tersi olacaktır. Kapitalistlerin temel amacı kendi kârlarıdır ve geride yaralı hatta ölü işçileri ve yok edilmiş bir doğayı bırakıyor olmaya hemen hiç önem vermezler. Koronavirüs kriziyle tanık olduğumuz şey bunun kanıtı: Hükümetler yıllardır kirli dış borcu ödemek için halk sağlığı bütçesinden kesinti yaptıktan sonra halk sağlığını mümkün olduğunca özel sektöre devrettiler ve pandemi süreci bu politikaların suçluluğunu ortaya çıkardı.

Kapitalist sistem akıldışıdır ve kapitalist mantık çevresel yıkıma, salgınlara ve orta çağ hastalıklarına yol açar. Bu, Marx'ın eserlerinde ustaca kanıtlanmıştır; kapitalist toplumsal sistem, toplumun küçük bir kutbunda büyük bir servet birikimine neden olarak, insan ve doğa gibi en önemli üretici güçleri yok ederek, ayrıcalıklarının kaynağını ve aslında kendi altını da oymaktadır. Aynı zamanda yıkıcı ve sömürücü politikalarıyla kapitalist sistem, değişimin temel unsuru olan işçilerin, gençlerin ve halk kesimlerinin isyan etmelerine yol açmaktadır.

Farklı hükümet kesimlerinden, “suyun tasarruflu kullanımı” ya da “hepimizin sorumluluğu” türü propagandaların çoğaldığını gözlemliyoruz —yani hızlı duş almalıyız veya dişlerimizi fırçalarken muslukları kapatmalıyız gibi propagandalar... Seferberliğin içindeki birçok kesim de bu tür taleplere odaklanıyor. Biz sosyalistler tabii ki doğanın korunması adına yapılacak asgari eylemleri ve suyun tasarruflu kullanımını savunuruz. Ancak biz daha da ileri gideriz, bu propagandaların bir yandan ormanları yok eden, açık ocak madenciliğiyle temiz suyu kirleten çokuluslu tarım şirketlerini koruyan hükümetlerin ikiyüzlü kampanyaları olduğunu ifşa ederiz. Hareketin içindeki kimi kesimler, insan tüketiminin (çamaşır yıkamak, duş almak, bulaşık veya diş yıkamak, evleri temizlemek vb.) sanayide, madencilikte, tarımda harcanan toplam

suyun yüzde 10'undan daha azını oluşturduğunu hesaba katmıyorlar.

İklim değişikliğine karşı seferberliği oluşturan grupların çoğu, fosil yakıtlar tarafından salınan büyük miktarda CO₂'ye (karbondioksit) odaklanıyor, bu nedenle talepleri de bu tür yakıtların kullanımının sonlandırılmasına odaklanıyor ve ayrıca nükleer enerjiye karşı çıkıyorlar. Güneş veya rüzgâr enerjisinin ikame edilmesini savunuyorlar. Biz sosyalistler de bu talepleri ve yenilenebilir enerjinin gelişiminin desteklenmesi gerektiğini paylaşıyoruz. Peki farklılıklarımız nelerdir? Bu çevre hareketlerinin birçoğu, çokuluslu şirketlerin kamulaştırılmasını ve bu şirketlerin millileştirilmesini sorgulamadan veya talep etmeden açık ocak madenciliği, dinamitleme, petrol ve glifosatlî gübrelerin kullanılması veya "maden çıkarma" gibi eylemleri protesto ediyorlar, bu bakış açısıyla şirketlerin üretim tarzlarının kamu yararı odaklı olması gerektiğini savunuyorlar. Çevre hareketinden birçok kesim de yenilenebilir enerjilerle kâr eden özel şirketleri ifşa etmiyor. Biz yenilenebilir enerji şirketlerini devletleştirmeyi ve işçi ve halkların kontrolünde yönetilmelerini talep ederek seferberliklere eşlik ediyoruz.

Nükleer santrallerin kapatılması için Almanya'da çok büyük bir seferberliğin çıkması sonucu Şansölye Angela Merkel çok sayıda santrali kapattı. Ülke, güneş panelleri ve rüzgâr enerjisi kullanımında ve üretilmesinde şampiyon konumunda. İfşa edilmeyen şey ise Almanya'nın, Fransa'nın ürettiği nükleer enerjiyi satın almaya devam ettiği!

Güneş veya rüzgâr enerjisi elbette bir alternatiftir ancak onların da göz ardı edilemeyecek zorlukları vardır. Örneğin, güneş veya rüzgâr enerjisinin var olması için güneş ve rüzgar gereklidir ve bu, özellikle kuzey Avrupa ve Asya'da tüm ülkelerde mevcut değildir. Gazeteci Ariana Eunjung Cha, 9 Mart 2008'de *The Washington Post*'ta "Güneş Enerjisi Firmaları Çin'de Atık Bırakıyor" başlığı altında yayımlanan ve *Corpwatch* tarafından yeniden yayınlanan bir makalede (<https://corpwatch.org/article/china-solar-energy-firms-left-behind-china>) güneş panellerinin de çevreyi kirlettiğini ortaya koydu. Makalesinde, Luoyang Zhonggui High-Technology Co.'nun Sarı Nehir yakınlarındaki Henan bölgesinde bulunan bir Çin polisilikon üretim tesisini anlattı. Bu tesis Suntech Power Holdings gibi

dünyanın en büyük güneş enerjisi üreticisi şirketlerine ve diğer yüksek profilli fotovoltaik şirketlerine polisilikon tedarik ediyor.

Gazeteci, şirketin son derece zehirli bir madde olan silisyum tetraklorür atığını, onu yeniden işleyebilecek ekipmanlara yatırım yapmak yerine komşu alanlara boşalttığını, bu alanları ekim için kullanılamaz hale getirdiğini ve bu atığın çevre halkının göz ve boğazlarını yaktığını ortaya koydu. Ayrıca makale, şirketin bu uygulamada tek olmadığını ve dünyanın önde gelen CO₂ yayıcısı olan Çin hükümetinin, Çin Komünist Partisi diktatörlüğünün de bu eylemlerde sorumluluğu olduğunu gösterdi.

Dünyanın her yerinden çevreciler ve bilim adamları arasında atom enerjisinin kullanılıp kullanılmayacağı ve nükleer atıklarla ne yapılacağı konusunda süregiden bir tartışma var. Öte yandan bu çalışmanın açılışında tekniğe nötr baktığımızı belirtiyoruz; teknik onu yöneten sınıfın nasıl kullandığına bağlı olarak değişir. Emperyalizm ve kapitalistler söz konusu olduğunda, kâr arzuları, 1945'te (Hiroşima ve Nagazaki) atom bombalarının silah olarak kullanılmasının yanı sıra Fukushima (Japonya, 2011) örneğinde olduğu gibi gerçek insani ve çevresel felaketler yarattı. Ve Stalinist bürokrasi döneminde SSCB'de gerçekleşen, verimsizlik ve yolsuzlukların sebep olduğu Çernobil nükleer kazasını da örnek gösterebiliriz (1985). Emperyalizmin ve burjuvazilerin yol açtığı sorumsuzluk ve güvensizlik nedeniyle, akımımız nükleer santrallere karşı hareketin bir parçasıdır.

Devrimci sosyalistler, çevre hareketinin meşru nedenlerle verdikleri somut mücadeleleri desteklemeli, şirketleri koruyan hükümetleri ad ve soyadlarıyla teşhir etmeli, kınamalı ve çokulusluların derhal kamulaştırılmasını, diğer ülkelerden çekilmesini talep etmelidir. Gençlik hareketi ile birleşen çevre savunusu seferberlikleri, patlayıcı bir birleşme ile sonuçlanabilir ve antikapitalist bilince çevrilebilir.

Örneğin Arjantin'de, Aralık 2019'da, Peronist Başkan Alberto Fernandez seçildiğinde, binlerce kişi, Mendoza'da mega madencilığe ve sonradan kazanılan

bir mücadele olan siyanür kullanımına karşı sokaklara çıktı. Brezilya örneğini de hatırlayalım: Sahiplerinin çoğu Norveçli olan Alunorte şirketi gemiyle birkaç saat uzaklıktaki Belem'den şehrin nehirlerine kirletici madde boşalttığı ve çevre kirliliğine karşı mücadele eden liderlerin katledilmelerini azmettirmekle suçlandı.

Emperyalist kapitalizmin çürüme döneminde, devrimler ve savaşlar çağında, doğanın, kadınların ve erkeklerin katledildiği bir çağda, doğa savunusu mücadelemiz, insanlığı ve doğayı koruyan, demokratik olarak planlanmış bir ekonomi için, sosyalist bir toplum için kapitalizme karşı verdiğimiz mücadeleyle ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır.

8. Bölüm: Ekososyalizm nedir?

Dünya çapında kendisini “ekososyalist” olarak tarif eden bir akım olduğunu hesaba katmadan, çevre hareketini ne inceleyebiliriz ne de ona yönelik bir politika geliştirebiliriz.

Bu akımın öncüleri arasında Raymond Williams (İngiltere, 1921-1988), André Gorz (Fransa, 1923-2007), Manuel Sacristán Luzón (İspanya (1925-1985), James O'Connor (ABD, 1930-2017) sayılabilir. Mevcut temsilcileri arasındaysa *Uluslararası EkoSosyalist Manifesto*'nun (2001) yazarlarından Joel Kovel (ABD), ekolojist Marksist John Bellamy Foster (ABD), Perulu yerli hakları savunucusu Hugo Blanco, Kanadalı ekofeminist Terisa Turner, Belçikalı Marksist Daniel Tanuro vb. bulunuyor. Bu akımın bir kısmı, 2008'de Belem'de gerçekleşen Dünya Sosyal Forumu'nun ekososyalist deklarasyonuna imza attı. Latin Amerika'daki sözde sol hükümetlerden bazıları, özellikle Bolivya'daki Evo Morales hükümeti lafzi düzeyde bu ekososyalist “dalgaya” katıldı. Ama aslen bu akım içerisinde aktif olan, dünya solunun öncü kesimleri. Bu akım çok heterojen: reformist kesimlerden yeşillere, akademisyenlerden farklı şahsiyetlere kadar uzanıyor. Örneğin, Hollanda'daki *GroenLinks* gibi küçük yeşil partileri ve kendine ekososyalist diyen İspanya Devleti'ndeki *Iniciativa per Catalunya Verds*, *Coalició Compromís* veya Kanada'daki Saskatchewan Yeşil Partisi gibi ekipleri içeriyor. Arjantin'deki MST

(Sosyalist İşçi Hareketi) de kendini ekososyalist olarak tanımlıyor.

Ama bu hareketin belli bir kökeni de yok değil: Çünkü, Ernest Mandel'in başını çektiği Dördüncü Enternasyonal Birleşik Sekreterliği (BirSek) olarak tanınan akımın tespitlerinden doğdu. Dolayısıyla ona ideolojik dayanak veren ve bir dizi teori geliştiren Mandelcilere ve özellikle de Michael Löwy'ye yanıt vermemiz gerekli.

Bununla birlikte, bu akımla aramızda farklılıklar olsa da ister Mandelci, ister yeşil, ister kendine ilerici diyen kesimler olsun, isabetli sloganlarla iklim değişikliğine ve onun yansımalarına karşı mücadele eden tüm kesimlerle eylem birliği içinde bulunduğumuz gözden kaçmamalı. Ekososyalistler, çevresel yıkıma karşı dünya çapında süren hareketin bir parçası. Ekososyalistlerle ve çevre hareketinin geri kalanıyla, iklim değişikliğinin insanlığı ciddi şekilde tehdit eden bir tehlike oluşturduğu konusunda hemfikiriz.

Ekososyalizm ve üretimcilik

Tam da bu nedenle onların pozisyonlarını iyi bilmemiz çok önemli. En önemli tanımlardan bazıları Löwy tarafından *Ekososyalizm: Kapitalist Ekolojik Felakete Radikal Bir Alternatif* [Türkçesi Epos Yayınları, 2015] adlı kitapta sunuluyor. İnceleyelim:

“Ekososyalizm akımı politik açıdan homojen olmaktan çok uzaktır, ancak temsilcilerinin çoğu bazı ortak düşünceleri paylaşır: Hepsi de kapitalist ve/veya bürokratik temeldeki üretimci [prodüktivist] ilerleme ideolojisine karşı durur. Bu ideoloji, belirli bir üretim tarzının sonsuz genişlemesinden ve doğanın yıkıcı biçimde tüketiminden yanadır.” (Edición Herramienta baskısı, sayfa 30).

“Bu nedenle ekososyalizm, Marksizmin temel katkılarını benimserken aynı

zamanda onu üretimciliğin kalıntılarından kurtaran bir düşünce akımı ve ekolojik eylem biçimidir...” (age, sayfa 29)

Öte yandan, BirSek’in 2018 Kongre belgelerinde şu ifade geçer:

“Sürdürülebilirliğin üretimde bir azalmayı gerektirdiği her zaman hesaba katılmıyor... İklim değişikliğiyle mücadele aslen üretimcilik karşıtı bir duruştur...”

Ekososyalistler için, iklim değişikliğinin asli nedeni “üretimciliktir” ve bu nedenle de asli politikası “üretimcilik karşıtlığıdır.” Bundan kasıt nedir? Ülkedeki hâkim sınıftan, ekonomiden ve üretim biçiminden bağımsız olarak, bütün sınai üretimin zımnen yıkıcı olduğu düşüncesi. Bu nedenle “üretimcilik” eleştirileri, Marx’ı ve “belirli Marksistleri” bile kapsıyor. Odak noktası, bütün büyük ölçekli üretimdir; sanayideki özel mülkiyet ve hükümetlerin savunduğu kapitalist sınıf yapısı nedeniyle kapitalist üretim tarzının adaletsiz, eşitsiz, irrasyonel ve yağmacı bir karakterde olması değil. Bu noktada bu akımın, Marksist olmayan çevrecilerle temas noktaları ve oydaşmaları var. Her ne kadar ekososyalistler kendilerini antikapitalist ve ekolojik sosyalizm yanlısı olarak tanımlasa da aslen tüm çevresel yıkımın temelini genel sınai üretim biçimi, “üretim ve tüketim formu” olduğunu ilan ederler. Onlara kalırsa bu, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetten daha önemlidir. Bu nedenle, Marx ve Engels’in de “üretimci” bir vizyona sahip olduğunu düşünürler. Dolayısıyla da Marx’ın katkılarını “üretimciliğin kalıntılarından” kurtarmaktan bahsederler.

Onlara göre asli mesele, belirli tekniklere, mesela petrol üretiminde *fracking* yöntemine, açık ocak madenciliğine, kontrolsüz ormansızlaşmaya, nükleer enerjiye, otomobil sanayisine ve tüm fosil yakıtlara karşı mücadeledir. Ancak bu sözde “üretimcilik karşıtlığı” yönelimleri boyunca, çokuluslu petrol ve maden şirketlerine ve bunları destekleyen kapitalist hükümetlere karşı somut mücadeleden bahsetmezler. Somut örneklerde *fracking* veya açık ocak

madenciliği gibi yıkıcı teknikleri çevre ve insanlık adına kınamak elbet doğrudur; ancak bizim asıl odak noktamız çokuluslu petrol (Chevron, Exxon) veya maden (Barrick) şirketlerini reddetmek ve bunların kamulaştırılmasını talep etmektir.

Marx'ın kapitalist üretim tarzı tanımını değiştiriyorlar

Marksizmi revize ediyorlar, çünkü Marx'ın kapitalist "üretim tarzı" tanımını değiştiriyorlar. Üretici güçler ile üretim tarzı arasında eşittir işareti koymak gibi bir tuzağa düşüyorlar. Marx'a göre kapitalist üretim tarzı, yalnızca üretici güçlerden (doğa, üretim teknikleri ve insan faktörü) ibaret değildir; aynı zamanda ve esas itibarıyla üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti de kapsar. Marksizme göre, insanlığın çöküşünün, sömürünün, artan sefaletin, üretici güçlerin ve doğanın yok edilmesinin nedeni burada yatar. İnsanın sefaletinin ve çevresel yıkımın temel nedeni, sınai üretimin aşırılığı ve kapitalizmin "üretimci" iştahı değil, sömürü oranını artırma ve artı değer miktarını yükseltme arzusu yüzünden işçilerin yaşamını veya çevrenin savunusunu umursamayan, üretim araçlarının özel mülkiyeti sistemidir. Bu yazarlar kendilerine Marksist diyerek, Marksizmin özünü ve sosyal devrim hedefinin altını oyuyor. Löwy şöyle diyor:

"Marx ve Engels'in bazı pasajlarından ilham alan belirli bir klasik Marksizm yaklaşımı, üretici güçler ve üretim ilişkileri arasındaki çelişkiden yola çıkar ve toplumsal devrimi, üretici güçlerin özgürce gelişimi önünde engel haline gelen kapitalist üretim ilişkilerinin ilgası olarak tanımlar. Bu yaklaşım, üretici aygıtı 'tarafsız' kabul etmektedir (...) Bu perspektif reddedilmelidir." (Ekososyalizm: Kapitalist Ekolojik Felakete Radikal Bir Alternatif, Ediciones Herramienta baskısı 2011, sf. 33 - 34).

Löwy net biçimde "Bu perspektif reddedilmelidir" diyor. Bunun sonucunda, Löwy'nin metin ve önerilerinde burjuvazinin mülksüzleştirilmesine değinilmez ya da ancak "üretim araçlarının toplumsallaşması" bağlamında değinilip geçilir.

Bu nedenle, bu “üretimciliği” (sınai üretimin gelişimini) eski SSCB’nin “bürokratik sosyalizmini” de kapsayacak şekilde genişletiyorlar ve söz konusu devletlerin bu nedenle çöktüğünü söylüyorlar. Böyle yaparak da Stalinizmi aklamış oluyorlar. Bu devletlerin çöküşlerinin nedenini, “çok fazla çimento”, devletçilik ve pek az “hümanizm” olarak gösteriyorlar. Oysa bu devletlerin çöküşünün gerçek nedeni “üretimcilik” değil, acımasız bir diktatörlük ve bürokratik bir “planlama” dayatan karşıdevrimci bürokrasinin tahakkümüydü. Söz konusu bürokrasi, SSCB’deki üretim aygıtını tamamen çarpıtmış ve tek ülkede sosyalizm teorisi altında emperyalizmle anlaşmaya varmıştı: Bu anlaşma çerçevesinde artık kapitalist emperyalist sistemi sona erdirmek ve özel mülkiyeti kamulaştırmak amacını güden bir uluslararası sosyalist devrimi desteklemek söz konusu değildi.

Devrimci sosyalistler için, bu tarihsel felaketin nedeni özel mülkiyet ve kapitalist emperyalist sistemdir. Bu nedenle, özel mülkiyeti kamulaştırmayı, işçi sınıfı ve halk kesimlerinin egemen olmasını, demokratik ve sosyalist bir ekonomik planlama başlatılmasını savunan bir toplumsal devrim savunuyoruz. Sorunun kaynağı her tür büyük ölçekli üretim veya belirli bir tüketim türü değil; mülkiyeti elinde tutan sınıftır. Görevimiz, kitleler içinde artan sefaletle ve iklim değişikliğinin nedenleriyle mücadeleye başlamak için bir sınıfın yerine diğerini geçirmektir. Ancak bu, emperyalist kapitalizmin açgözlülüğünün ürettiği çevresel yıkımla bugünden itibaren somut olarak mücadele için bir dizi politika ve slogan ileri sürmeyi engellemez, bilakis elzem kılar. Bu nedenle de her somut duruma cevap vermemize izin veren devrimci bir program gereklidir.

Löwy ve Mandelcilik, (birinci bölümde değinildiği gibi) tekniğin tarafsız olduğu ve kullanım şeklinin hâkim sınıfa bağlı olduğu yönündeki Marksist önermeyi de revize eder. Löwy’ye göre, “üretim aygıtı, doğası ve yapısı itibariyle tarafsız değildir, sermaye birikimi ve piyasanın sınırsız genişlemesinin hizmetindedir. (...) Öyleyse, doğasını kökten dönüştürerek onda ‘devrim yapmak’ gerekir. Bu, bazı üretim dallarında, örneğin kimi intansif ve sınai balıkçılık tekniklerini (...) ‘yok etmek’ (*age*, sayfa 35) anlamına gelebilir.” Diğer bir deyişle, Löwy büyük ölçekli teknikleri yok etmeyi savunurken özel mülkiyeti kamulaştırmaktan bahsetmiyor. Nahuel Moreno’nun işaret ettiği gibi:

“Teknik — aynen bilim ve eğitim gibi — tarafsız bir olgudur; kendisine verilen sınıfsal işleve göre üretken veya yıkıcı hale gelebilir. Atom enerjisi muazzam bir bilimsel ve teknik keşiftir, ancak atom bombasına dönüşümü insanlık için büyük bir trajedi olmuştur” (Geçiş Programı’nın Güncellenmesi, XIV. Tez).

Ekososyalizm ve ütöpik sosyalizm

Ekososyalizmin tüm teorik argümanı ve özellikle de Mandelci ideologlar Löwy ve Tanuro’nun yaklaşımı, bizzat atıfta buldukları eski “ütöpik sosyalizme” yakın bir post kapitalist geleceğe işaret ediyor. Mücadeleleri ileri taşımaya yönelik bir programları yoktur ve insanlığın nihai “ekososyalist” geleceğine dair soyut propaganda yapmakla yetinirler. O nedenle çokuluslu şirketlerin rollerini açıkça ortaya koymadıkları gibi, kitle hareketine önderlik eden burjuva ve reformist liderliklerin karşıdevrimci tutumlarını ve bunların işçi sınıfının savunusu ve iklim değişikliğine karşı seferberliklerde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu da tartışmazlar. Ve asla bahsetmedikleri bu liderlik sorunuyla bağlantılı olarak, hiçbir yerde işçi ve emekçilerin hükümeti için mücadeleyi dile getirmezler; bu nedenle sınıf körü bir anlayışa kayarlar. Ekososyalistlere göre iklim değişikliği veya çevrenin yıkımına karşı mücadelenin özü, üretim ve tüketim formunda bir değişiklik yaratmaktır.

Löwy, “sosyalizme geçiş ekonomisinden” bahsederken ne mülksüzleştirmeye değinir ne de kararlar ve ihtiyaçlar bağlamında işçi sınıfını zikreder: İşçi sınıfından değil, hep “toplum” veya “halktan” dem vurur. Löwy şöyle yazar:

“O halde, karşımıza çıkan ilk soru, üretim araçlarının kontrolü ve her şeyden önce yatırım kararları ve teknolojik değişimin kontrolüdür: Öyle ki, bu araç ve kararların bankalar ve kapitalist şirketlerin elinden alınması ve toplumun ortak zenginliği haline gelmesi gerekir. Elbette, radikal değişim sadece üretimi değil, tüketimi de kapsar.”

Yani Löwy, karar alma yetkisinin “bankalar ve kapitalist şirketlerin elinden alınmasını” ve “toplumun müşterek zenginliği haline gelmesi gerektiğini” vaaz ediyor.

Ve şöyle devam ediyor:

“Sosyal ve doğal çevre açısından (...) sosyalizme geçiş ekonomisi, piyasa yasaları veya her şeyi gören bir politbüro tarafından değil, toplum tarafından demokratik biçimde belirlenen öncelikler ve yatırımlar üzerine kuruludur” (age, sayfa 32).

Bizzat Löwy ütöpik sosyalizme olan yakınlığını belirtir:

“Ütopya toplumsal değişim için vazgeçilmezdir; gerçekliğin çelişkileri ve gerçek toplumsal hareketler üzerine kurulu olması koşuluyla” (age, sf. 35). Ve Löwy’ye kalırsa Walter Benjamin, “Tarih Felsefesi Üzerine Tezler”inde, tarihsel materyalizmi Fourier’nin fikirleriyle zenginleştirmeye gayret eder: Bu ütöpik düşünür, ona göre, “doğayı sömüren bir çalışma biçimi değil, doğanın bağrında içkin bulunan güçleri serbest bırakacak bir çalışma tahayyül eder” (Ekososyalizm Nedir?, Michael Löwy, Ekim 2004).

Oysa ilk adımı sosyalist devrimin zaferi ve diğer ülkelere yayılması olmayan bir “sosyalizme geçiş” güzergahı izlemek imkânsızdır ve bu nedenle de ütöpiktir. Aynı şekilde, işçilerin ve halk kesimlerinin yakıcı geçim ve refah ihtiyaçlarına cevap verme gerekliliğini hesaba katmadan, işçi ve emekçi hükümetinin üretimi dönüştürme sorumluluğundan bahsetmek de imkansızdır. Öncelik, bireysel araba kullanımıyla veya sömürülenlerin tüketim alışkanlıklarıyla mücadele olamaz.

Üretimcilik karşıtlığı ve koronavirüs

Üretimcilik karşıtı mücadelenin grotesk bir örneği, BirSek'in eski ekososyalist faaliyet sorumlusu Danuel Tanuro'nun 14 Mart 2020'de yazdıklarıdır:

“Şu anda, koronavirüs sayesinde, CO₂ salımlarını yılda yaklaşık %7 gibi radikal bir düzeyde azaltmanın mümkün olduğu anlaşılmıştır. Tek şartla: üretimi ve ulaşımı azaltmak.”

Kuşkusuz, küresel bir ekonomik çöküşün çevre üzerinde bir etkisi olacağı açıktır; örneğin CO₂'deki azalış, koronavirüs ve ülke çapında karantina öncesi ve sonrasında Kuzey İtalya'nın durumunu gösteren bir haritada görülebilir. Tanuro, metnini şu argümanla sonlandırır: “Bu şekilde bakıldığında koronavirüs, ideolojik açıdan olumlu ekososyalist, ekofeminist ve sömürgecilik karşıtı etkilere yol açabilir. Ne acıdır ki, bu şiddetli bir salgın pahasına yaşanmıştır.” Mantıksal olarak, fren yapan bir dünyada, küresel çapta karantina yaşanırken, sadece gıda ve ilaç ürünleri üretilirken, işsizlik ve açlığın artmasına paralel, çevreye yayılan CO₂'nin azalması doğaldır.

Bu üretimcilik karşıtlarına yönelik eleştirimiz, koronavirüsten önceki dünyada zaten milyonlarca işsiz, yarı işsiz ve güvencesiz emekçi olması gerçeğidir. Ve gelecek daha beter görünüyor; çünkü dünya çapında üretimde yaşanan bu felç, sonuçta muhtemel bir küresel durgunluk, emekçi insanlar için daha az değil daha fazla işsizlik ve daha az değil daha fazla açlık ve sefalet getirecek. Pandemiden önce dahi birçok fabrika ve şirketin kurulu kapasitesinin %50'si düzeyinde çalıştığı koşullarda, üretimcilik karşıtlığından dem vurmanın doğru olduğunu düşünmüyoruz. İşçilere sormak gerekir: Üretim sistemi yarı felç halindeyken, bunun istihdam açısından yarattığı sonuçları kabul ediyorlar mı, etmiyorlar mı?

Kapitalist kriz şu çelişkileri önümüze koyuyor: Biz demiryolu gibi toplu taşıma sistemlerinden yanayız; ama bugün bir otomobil fabrikası işçilerini atarsa ne

yapmamız gerekir? Tüm silah şirketlerini ortadan kaldırmaktan yanayız. Ama diyelim Taurus silah fabrikası kapanır ya da işçilerini işten çıkarırsa, devrimci Marksistler olarak pozisyonumuz ne olmalıdır? Çünkü buradaki mesele, işçilerin kendi somut sorunları etrafında mücadele etmesini ve seferber olmasını sağlamaktır; tamamen yanıltıcı bir biçimde “üretimcilik karşıtı” propaganda yapmak değil.

Hiç şüphesiz, “ücret kesintisi olmaksızın işgününün kısaltılması” sloganını savunuyoruz ve aynen Marx ve Engels gibi, mevcut mecburiyet düzeninin yerine, insanların yaratıcı faaliyetlere zaman ayırabileceği bir toplum kurmak gerektiğini düşünüyoruz. Ancak bu durum bizi, emekçilerin somut ve acil sorunları için bugünden mücadele etme ve bir işçi ve emekçi hükümeti temelinde sosyalist devrimi muzaffer kılma perspektifinden uzaklaştıramaz.

9. Bölüm: Ya Sosyalizm Ya Yok Oluş

Çevresel yıkımı yenilgiye uğratmaya başlamanın stratejik yolu, çokuluslu şirketleri ve büyük ekonomik grupları mülksüzleştiren; demokratik olarak ulusal ve uluslararası ölçekte planlanan sosyalist bir ekonomiyi destekleyen işçi sınıfı ve halk kesimlerinin hükümetlerini uygulamaya geçirmektir.

Günümüzün tarihsel ikilemi, “ya sosyalizm ya yok oluş”, Rosa Luxemburg’un 20. yüzyılın başlarındaki “ya sosyalizm ya barbarlık” sloganından daha geçerli. Kapitalizm kârını garantilemek adına kölelik, ırkçı şiddet, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet, soykırımlar ve şiddetli diktatörlüklere sebep olmakta, dolayısıyla bugün barbarlığa genel bir dönüş olasılığı hala mevcuttur. Ancak daha da kötü bir tehdit söz konusu: hayvan ve bitki yaşamının büyük bir kısmıyla birlikte insanlığın büyük bir kısmının yok edilmesine yol açan çevresel yıkım ve felaket.

Bu bağlamda, Nahuel Moreno’nun 1980’den bu yana “Troçkizm mi, soykırım mı”

sloganıyla daha önce alıntıladığımız *Günümüz Programı - Geçiş Programının Güncellenmesi*'nde önermeye başladığı şeyi güncelleştirerek süreklilik katıyoruz. *Conversations* (1986) adlı kitabında “sosyalizm mi soykırım mı” sloganını ilerleten bir konu:

“[Soru:] Ya sosyalizm ya barbarlık”, “ya sosyalizm ya soykırım” ile aynı anlamı mı geliyor? Çünkü sonraki yazılarınızda bu ifadeyi kullanıyorsunuz.

[Yanıt:] Bu aynı çelişki ancak niteliksel olarak daha yüksek bir seviyede, çünkü sosyalizme alternatif olanın, daha önce olduğu gibi, ülke ve medeniyetlerin yıkılmasıyla barbarlığa dönüş olmadığı, fakat — iki dünya savaşında da olduğu gibi — insanlığın düpedüz yok edilmesi, bitki ve hayvan yaşamının yeryüzündeki yok oluşu olduğu anlamına geliyor.

Az önce kapitalizmin insanlığı nasıl yok ettiğinden bahsettik. Fakat tek mağdur insanlık değil. Güncel emperyalist aşamasıyla kapitalizm, doğaya hiç de “demokratik” davranmıyor: hayvan ve bitki türlerinin tahrip edilmesi, hava ve suyun her şeyden önce atmosferin sınai ve özellikle nükleer atıklar tarafından kirletilmesi baş döndürücü bir hızla ilerliyor. ” (Conversations, sayfa 8, www.nahuelmoreno.org)

“Bu, insanlığın ölümünün gerçek ve acil bir tehlike olduğu anlamına gelir. Tabii eğer dünya işçileri ve özellikle Amerikalılar, kendilerini yöneten emperyalist efendilerini yenemezlerse. Başka bir deyişle, ya sosyalizm ya yok oluş” (agy., s. 9.).

Yalnızca muzaffer bir sosyalist devrimle, işçilerin gücüyle iktidarı kapitalistlerden alarak çokuluslu şirketleri, bankaları, sanayileri ve büyük toprak sahiplerini mülksüzleştirebilir; toprağı ve tarımı, fabrikaları, ulaşımı, madenleri, denizleri kontrol edebiliriz; ancak o zaman toplum, halkın ihtiyaçları ve halk yaşamı yararına yeniden düzenlenebilir. Buna kapitalist emperyalist üretim tarzının yarattığı çevresel krizle mücadele etme, üretimin ve insanlık yaşamının yeniden örgütlenmesi de dahil.

Sosyalizm, işçiler tarafından demokratik bir şekilde planlanan bir dünya ekonomisidir. İklim değişikliğinin üstesinden gelmekten bahsettiğimizde, sosyalizm daha açık ve daha gerekli olacaktır. Tek Ülkede Devrim perspektifiyle yapılmasının imkânı yoktur. İklim değişikliğine, ulusal seviyede yalnızca kısmi tedbirler alınabilir. Devrimci mücadele, kapitalist hükümetleri devirerek ilk adım olan ulusal düzeyde başlar ama uluslararası seviyede devam etmek zorundadır. İklim değişikliği, küresel bir sorun. Yalnızca kapitalizmin kamulaştırılması, ulusal sınırların kaldırılması ve uluslararası bir planlamayla, çevresel yıkımı engellemek uğruna savaşılabılır. Bu, muhtemelen birkaç on yıl ya da birkaç nesil alacak bir sorun ve kendiliğinden çözülmeyecek. Açlık ve yoksulluğun üstesinden gelinmesi gibi sosyalist devrimle bağdaşacak tüm sosyal görevlerle kaynaşacaktır.

İşçi sınıfı ve dünyanın sömürülenleri; açlığı bitirmek, iş, eğitim, sağlık, kültür, barınma sağlamak ve üretimi demokratik olarak düzenlemek için — doğayı etkileyen ve iklim değişikliği yaratan üretim biçimlerini yasaklayarak — gezegenin çoğunda kapitalizmi mülksüzleştirip ulusal sınırları kaldırarak gerekli kaynakları ellerinde yoğunlaştırabilecekler.

Çevresel yıkımı önlemek için, ancak kapsamlı ve uluslararası ölçekte sosyalist devrim ve işçi hükümetleri aracılığıyla gerçekleştirilebilecek mülkiyet, üretim, tüketim, lojistik ve dağıtımda devrimci değişimlerin yapılması bir zorunluluk.

Kullanılan enerji tipinin değiştirilmesi dışında; hidrokarbon, kömür, benzin ve gaz kullanımına bir son vererek gereksiz ya da zararlı üretimlerin iptal edilmesiyle enerji tüketimi azaltılmalıdır. Kapitalizm, ekolojik sebeplerden ziyade yeterince kâr etmediği gerekçesiyle üretken sektörlerdeki binlerce işçiyi işsizliğe mahkûm ederek sektörlerin kapısına kilit vurdu. Bu durumlarda, Galler veya Asturias'taki kömür madenlerinde olduğu gibi, Bolivya'da kalay madenlerinde vb. sosyal felaketler de meydana gelmiştir. Her koşulda, bir işçi hükümeti kapanan sektörlerdeki işçilerin tüm haklarını, kazanımlarını ve ücretlerinin sürekliliğini garanti ederek, başka bir sektörde nitelikli işler sağlayarak başlayacaktır.

Silah sanayisinin durdurulmasına doğru

İnsanlık için akıl dışı ve temel tehdit unsuru, henüz dünya savaşı ihtimali yahut tehdidi olmamasına rağmen, her yıl artan silahlanma harcamalarıdır. Fakat kapitalist emperyalist sistemin krizinin derinleşmesi nedeniyle gelecekteki bu olasılığı da inkâr edemeyiz. Dünya, yılda yaklaşık 2 trilyon ABD dolarını (neredeyse yarısı ABD tarafından); gemiler, uçaklar, askeri üsler, drone'lar, katil robotlar, binlerce füze ve atom bombası, biyolojik ve zehirli silahlar üretmek ve bakımını yapmak için harcıyor. "Talihsiz" bir şekilde kullanılmaları durumunda, bunların tek amaçları, bütün şehir ve ulusları yok etmek olacak. Bu cephaneliğin bir kısmı da İsrail'in Filistin halkını öldürmeyi sürdürebilmesi için kullanılıyor. En iyi durumda, şimdilik kullanılmıyorlar, ancak büyük miktarda insan işgücüne ek olarak çok büyük miktarda kirletici enerji kullanımına yol açtıklarını, bu silahların bakım, üretim ve nakliye işlemlerini de unutmamak gerekiyor.

Bir işçi devleti veya işçi devleti grubu, korkutucu ve saldırgan emperyalist kapitalizm tarafından hâlâ kontrol edilen bir dünyada silahsızlanamazdı, ancak dünyadaki tüm işçileri evrensel silahsızlanmaya çağıran dünya çapında bir kampanya yürütülmelidir. İlk iş ise nükleer silahsızlanma. Bu ise, tüm silah imalat sanayilerine ödeme yapılmadan kamulaştırma yoluna gidilmesi, kapatılması veya toplum yararına ürünler üretmeye dönüştürülmesi anlamına gelir.

İnsanların ve ürünlerin, akılcı ve düşük enerjili taşımacılığı

Dünya ekonomisi, insanlığın bir başarısıdır. Ancak kapitalizm ve uluslararası varlıkları altında, yalnızca kâr etmek amacıyla birbiriyle rekabet eden dünya ticareti, son derecede akıl dışıdır. Örneğin, dünyanın bir yerinde tüketilen ve binlerce kilometre uzakta üretilen büyük miktarlarda ürün, yiyecek ve diğerleri taşınır ve çoğu zaman gereksiz yere. Çünkü tüketim yerinin yakınında aynı veya eşdeğeri üretilebilir. Bu çeşit dünya ticareti muazzam bir enerji tüketir. Gerçek ihtiyaçlara göre yapılan sosyalist bir mübadele, üretim ve tüketim planlaması, uzun mesafelerde ulaşımı önemli ölçüde verimli kılabilir.

Keza, milyonlarca insanın taşınması, özellikle şehir içi veya şehirler arası günlük ulaşım; çoğunlukla bireysel taşıtlarla yapılıyor. Bir işçi devleti, bilhassa elektriğe dayalı ulaşım — tren, metro veya tramvay olmak üzere — büyük oranda enerji tasarrufu sağlayan devlet toplu taşımacılığa öncelik vermelidir. İşçiler tarafından kontrol edilen, ücretsiz veya çok düşük bir maliyetle sunulan verimli ve kaliteli toplu taşıma, elektriğe dayanan trene ve ulaşımına öncelik vererek, nüfusun çoğunun yaşam kalitesini büyük ölçüde artıracak ve bugün ulaşımda tüketilen enerjiyi radikal bir şekilde düşürecektir.

Kirleten madencilğe son

Pek çok mineralin yüzey damarlarının tükenmesi, çokuluslu şirketleri; bazıları toprakları, gölleri, nehirleri ve denizleri son derece kirleten arsenik gibi güçlü zehirler ve özellikle sözde “açık ocak madenciliği” denilen yeni madencilik biçimlerini benimsemeye sevk etti. Büyük sermaye için kâr üreten bu madencilik operasyonları nehirleri, gölleri, ormanları ve denizleri kirleterek tarım alanlarını tahrip etmektedir. Nüfusun çoğunluğunun uğradığı ekonomik ve sosyal zarar, küçük bir bölgede yoğunlaşan faydadan çok daha büyüktür. İşçi hükümeti, kirletiyor olsun ya da olmasın, çokuluslu maden şirketlerini kamulaştırarak işe başlamalı ve onları işçilerin kontrolü altında devlete teslim etmelidir. Özellikle bu tür madenciliği yasaklamalı ya da yerel halka danışarak her bir madencilik faaliyetinin nehirler, göller, ormanlar ve denizlerdeki yaşamın savunulması bağlamında, gerçek etkisini teknik olarak değerlendirmelidir.

İşçiler tarafından kontrol edilen tarım ve balıkçılık için sınai balıkçılığın ve tarım tekellerinin kamulaştırılması

Son yıllarda, tarım, hayvancılık ve balıkçılıkta nitel değişimler oldu. İnsan gıdası için temel olan üç üretim dalı, çoğu çokuluslu olan devasa kapitalist şirketler tarafından tekelleştirilmiştir.

Tarımda, güçlü zehirlerle ilişkilendirilen transgenik (*gen aktarımlı*) tohumların

kullanımı, emek üretkenliğini tamamen dönüştürdü. Fakat, az emek kullanarak ve üretimi artırarak bir dönüm noktası gibi görünen şey, toprağa ve çoğu durumda insan sağlığına ciddi zararlar verdi. Aynı zamanda, bazı ülkelerde, gelir kaynaklarını kaybeden köylülerin kırsal bölgelerini boşaltmasına sebep oldu. Benzer şekilde, sınıai balıkçılık, tüm deniz bölgelerini harap etti; yüzyıllar boyunca insan beslenmesinin temel parçası olan türleri ortadan kaldırdı ve birçok bölgede geleneksel/zanaatkar balıkçıları yok olmaya mahkûm etti. Şili gibi ülkelerde deniz özelleştirildi, adeta bir mülk gibi büyük şirketlere devredildi.

Her iki durumda da bir işçi hükümeti, tarımsal üretim için, insan sağlığına —her şeyden önce tarım emekçilerine— ve yaşamın, nehirlerin, ormanların ve hayvanların korunmasına saygılı modern teknikler kullanmak zorundadır. Bunun için, tohum üreten, dünya tahıl ve gıda ticaretini eline alan tarım tekellerini (Bayer-Monsanto, Basf, Bunge, Cargill, Dow, DuPont, Kraft, Cofco, Glencore, Nestlé, Louis Dreyfus, Nidera gibi) ve ayrıca işçilerin kontrolü altındaki devlete ait olması gereken büyük sınıai balık şirketlerini kamulaştırmalıyız. Üretimi, dağıtımı ve pazarlamayı, kooperatif ve çiftliklerle birlikte devlet desteğiyle planlamak; yaşamı korurken sağlıklı gıda üretecektir.

Enerji üretiminin dönüşümü

Küresel sıcaklıkların sürekli yükselişinin ve ekolojik felaketin meydana gelmesinin önüne geçmek; aynı zamanda karbon salımını (gaz, petrol ve kömürden kaynaklanan) ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için enerji kaynaklarının radikal bir biçimde dönüştürülmesini de gündeme getiriyor. Günümüzde; güneş panelleri, rüzgâr enerjisi, hidroelektrik (ormanlık alanları sular altında bırakan büyük barajlar olduklarında çok zararlı bir etkiye sahip olsalar da nehirlerdeki barajlar), atomik ve radyoaktif atık gibi ciddi bir sorunu olan nükleer enerji gibi yeni enerji üretim teknikleri zaten var.

Aynı zamanda bu enerjilerden taşıma ve üretimde de yararlanma teknikleri de (lityum piller, hidrojen yakıtı ve hidroelektrik) vardır. Almanya gibi büyük emperyalist bir sanayi ülkesi enerjisinin yüzde 30'unu güneş panellerinden

üretiyor. Bilimsel araştırmalar, başka bir nükleer enerji tekniği olan nükleer füzyonun, radyoaktif atık olmadan, neredeyse sınırsız “temiz” enerji sağlayabileceğini ortaya çıkarmıştır. Ancak bu teknik bugün ekonomik olarak kullanılamamakta ve kullanışlı olması da en azından yarım yüzyıl süresince beklenmemektedir. Bu tekniğin ayrıca başka sorunlara yol açıp açmayacağı da bilinmiyor.

Her halükârda enerji değişimi küresel ısınmayı durdurmayı imkânsız kılan bir ölçekte gerçekleşiyor. Kapitalistler ve çokuluslu şirketler, karbon salımı olmayan “temiz” enerjiye geçişi, yalnızca kârlarını garanti altına aldığı, sübvansede edildiği ve kendi işletmelerini kolaylaştırdığı ölçüde kabul ediyorlar (güneş paneli satan Almanların yaptığı gibi). Ancak küresel kapitalist çıkarlar, bu değişimin yeterli ölçekte gerçekleşmesini engelliyor, çünkü bu kapitalistler için daha pahalı enerjiler ve enerji biçimlerini değiştirmek için kaçınılmaz olarak kârlarının önemli bir bölümünü feda etmek zorunda kalacakları anlamına geliyor. Bu nedenle, yalnızca sosyalist bir topluma götüren dünya ölçeğindeki içi hükümetleri aracılığıyla, büyük enerji şirketlerini kamulaştırarak ve ekonomiyi içi sınıfı ve halk kesimleriyle demokratik bir şekilde planlayarak, neyin kullanılıp kullanılamayacağını belirleyerek enerji üretimini düzenleyebileceğiz. Ve aynı zamanda nükleer atıkları minimuma indirme veya güvenli bir şekilde imha etme vb. için bilimsel araştırmalara devam edebileceğiz. Gelecek İçin Cuma’lar hareketinin talep ettiği gibi, küresel ısınmadan kaynaklanan çevresel felaketi önleyebilmeyi ancak karbon enerjisinin önemli ve etkili bir şekilde azaltılması garanti edebilecektir.

10. Bölüm: Kapitalist evresel yıkıma karşi seferberlikleri yükseltmek için bir program

Kapitalist evresel yıkımın üstesinden gelmek için işaret edilen tüm önlemler ancak dünya ölçeğinde sosyalist bir devrim çerçevesinde gerçekleşebilir. Gezegendeki insan hayatını gelecek on yıl içerisinde risk altına sokacak bu tehlikenin üstesinden gelmenin tek yolu kapitalist emperyalist sistemin sonlandırılması ve dünya çapında bir sosyalizm kurulmasıyla mümkündür.

Fakat bu değindiğimiz gibi, yalnızca bütün ülkelerde devrimci işçi ve halk kitlelerinin seferberliklerinin yükseltilmesiyle, iklim değişikliği ve çevre kirliliğine karşı mücadelelerin işçi ve halk kitlelerinin kapitalist hükümetlere karşı verdiği ücret, sağlık, eğitim, gıda, kadın ve gençlik hakları için verdiği mücadelelerle birleşmesiyle başarıya ulaşabilir.

Bu nedenle, İUB-DE'nin 7. Dünya Kongresi taslak Dünya Metni'nde söylediğimiz gibi; "Biz yalnızca sosyalist devrimi işaret eden sekterliğe düşemeyiz. Bu nedenle, dünyada, çevre hareketinin her ülkede gerçekleştirdiği eylemleri, çokuluslu şirketlere karşı sloganlarımızı yükselterek ve asgari sloganlarla destekliyoruz. Bizler gezegendeki yaşamı savunan bu geniş hareketin devrimci kutbuyuz. İUB-DE, doğal kaynakları savunmak ve doğanın yağmalanması ve tahrip edilmesine karşı çıkmak için tüm halk ve gençlik mücadelelerini destekler ve teşvik eder.

Bizler çokuluslu şirketlere karşı harekete geçmeye çalışıyoruz. Ekolojik ya da yeşil hareketin pek çok kesimi, mücadeleyi yalnızca üretim teknikleri veya biçimlerini, örneğin hidrolik kırma, açık ocak madenciliği, glifosat kullanımı vb. öne sürerek ortaya koymakta. Örneğin, "Ekstraktivizm" (doğal kaynakların ihracat amacıyla büyük ölçekli işlenmesine/sömürüsüne dayalı bir birikim yöntemi - ç.n.) teriminin kullanımı çok yaygındır. Çevre hareketleri "Ekstraktivizme hayır" sloganını yükseltir. Çokuluslu bir mega madencilik projesine karşı somut seferberliği teşvik ediyorsa, genellikle ilerici bir slogandır. Ancak bu, kapitalizmi ve onun yağmacı şirketlerini sorgulamaktan kaçındıkları için bizim sloganımız değildir. Mesele şu ki, sorun doğal kaynakların "çıkarılması" değil, sorun çokuluslu şirketlerin (Barrick, Chevron, Bayer-Monsanto, Exxon Mobil, vb.) bunu yapmasıdır, yani ülkeleri yağmalamaları ve dolayısıyla çevreye zarar vermeleridir. Bu taleplere eşlik ediyoruz, ancak daha da ileri götürerek, mücadelelerin bu teknikleri kendi çıkarları doğrultusunda uygulayan ve ülkeleri yağmalayan çokuluslu şirketlere karşı verilmesini söylüyoruz. Biz, örneğin, toprak ve suyu çok kirlettiği için açık ocak mega madenciliğinin yasaklanması, hidrolik kırma kullanımı veya kömür üretimine karşı sloganlara Bayer-Monsanto, Barrick vb. madencilik şirketleri, Chevron, Exxon Mobil, Total, Shell gibi çokuluslu madencilik, petrol, gaz, tarım şirketlerinin faaliyet gösterdikleri ülkelere kovulmaları ve kamulaştırılmaları sloganlarıyla eşlik ediyoruz.

Kısacası, çevreyi savunmak için en geniş eylem birliği etrafında seferberliği teşvik edecek, aynı zamanda emperyalizm ve çokuluslu şirketler tarafından zenginliğin yağmalanmasını ortadan kaldıracak kökten bir değişimi savunan bir programımız var: sosyalizm.

İklim değişikliğine ve kapitalist çevre yıkımına karşı bir mücadele ve seferberlik programı yükseltiyoruz:

*Çevresel yıkıma karşı acil önlem alınması için tüm ülkelerde bir iklim olağanüstü durumu ilan edilmesi talep edilmelidir.

*Su, hava, kara ve deniz kirliliğine hayır; ormanların yok edilmesine ve ormanların tahrip edilmesine hayır. Nüfusun zorla yerinden edilmesine hayır. Doğanın çokuluslu şirketler tarafından yok edilmesine ve emperyalist yağma politikalarına hayır.

*Açık ocak mega madenciliğine hayır. Madenciliğe genel olarak karşı çıkmıyoruz. Temel insan hakkı olan yaşam hakkına aykırı siyanür ve açık ocakta dağ patlatma yöntemleriyle büyük ölçekli metal madenciliğine karşı çıkıyoruz. Halkları yağmalamak için bu suç tekniğini kullanan çokuluslu şirketlere karşıyız. Dört kıta ve dokuz ülkede çevreye yönelik saldırılar nedeniyle dava açılan Kanada Barrick Gold gibi madencilik şirketlerinin kamulaştırılmasını talep ediyoruz. Barrick Gold, Xstrata (Anglo-Swiss), Goldcorp, Yamana Gold, Randgold, BHP Billiton, Vale, Rio Tinto, Anglo American, Freeport-McMoRan Inc ve diğerleri ile birlikte. Bu nedenle, asıl görev, yağmacı emperyalist çokuluslu şirketleri kovmak ve kamu işletmelerinin altın ve diğer maden rezervleri ve kaynaklarının devredilemez sahipleri olmaları için harekete geçmek ve temelde söz konusu faaliyetin sürdürülebilir bir şekilde, maden işçileri, teknisyenleri, uzmanları ve dahil olan tüm toplulukların denetiminde yürütülmesini garanti altına almaktır.

*Amazon'un Savunulması. Fauna ve floranın gelişigüzel ormansızlaştırılması, kundaklanması, yağmalanması ve yok edilmesine

hayır. Çokuluslu şirketler ve toprak sahipleri Amazon'dan defol. Yerli halkların, işçilerin ve köylülerin savunulması ve mücadelelerine destek. Amazon, dünyanın en büyük yağmur ormanıdır. 7 milyon kilometrekareye yayılır, Brezilya'nın neredeyse yüzde 40'ını ve diğer sekiz ülkeyi kapsar. Amazon, yağmurlarıyla toprakların sulanmasını ve küresel ısınmanın etkisinin azaltılmasını sağlar. Amazon dünyadaki en büyük biyoçeşitlilik ve hidrografik havzaya, gezegende bulunan tatlı suyun yüzde 20 rezervine sahiptir ve içinde çok sayıda bitki, balık, memeli, kuş ve böcek türü yaşamaktadır. 2018'den beri Bolsonaro hükümeti altında, ormansızlaşma yüzde 50, orman yangınları yüzde 85 arttı. Bolsonaro'nun savunduğu ve temsil ettiği toprak sahipleri, ayırım gözetmeksizin ormansızlaştırıyor ve sonra bu toprakları tarım ticareti için kullanmak üzere yakıyor, yerli halklara boyun eğdiriyor, insanlığı oksijenden mahrum ediyor ve fauna ve flora rezervlerini tasfiye ediyor. Amerikan alüminyum şirketi Alcoa, Norveçli Hydro, çokuluslu gıda ve tarımsal madde devleri Bunge, Cargill ve ADM, Agropecuaria Santa Bárbara Xinguara (Agro SB), Tradelink Group'un Brezilya'daki bir yan kuruluşu olan İngiltere'den Tradelink Madeiras kereste şirketi; Caterpillar gibi çokuluslu şirketler ve yüzlerce büyük toprak sahibi Amazon'u yok etmek ve yağmalamak için hareket ediyor. Ayrıca Brezilya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya'da faaliyet gösteren, dünyanın en büyük et işleyicisi olan Brezilyalı çokuluslu JBS de bunlara dahildir.

Brezilya'da hükümetler, çevreye verilen zararı ve bölge sakinlerinin hayatlarını görmezden gelerek çoğu Amazon'daki kapitalist yatırımları destekleyerek yapılan hidroelektrik santrallerin kurulumunu teşvik ettiler. Bu nedenle, örneğin Para eyaletindeki Altamira'da Belo Monte Hidroelektrik Santrali'nin inşasına karşı halk hareketleri ve protestolar yaşandı. Bu hidroelektrik santrali Dilma (PT) hükümeti tarafından desteklendi.

Amazon'un, fauna ve florasına sahip çıkılması ve korunması, çokuluslu şirketlerin sınır dışı edilmesi ve toprak sahiplerinin, yani büyük yerli ve yabancı toprak sahiplerinin mülklerini kamulaştıran radikal bir tarım reformu gerçekleştirmeyi içerir. Amazon'da çevrenin korunmasına yönelik kriterleri içeren bir koruma ve üretim planı! İşçiler, kırsal işçilerin temsilcileri, köylüler ve bölgede yaşayanlarla demokratik istişare içinde denetlenen devlet şirketleri! Büyük madencilik ve tarımsal ticaret şirketlerinin saldırılarına karşı Amazon'un yerli halklarının ve

köylülerinin mücadelesine ve direnişine destek! Yerli halkların kendi topraklarının sınırlarını belirlemesine destek!

* Kapitalist tarım ticaretine hayır. Akıldışı ormansızlaşmaya hayır. Bayer-Monsanto ve onun böcek ilaçlarına hayır. Kırsal alanlardaki kapitalist üretim tarzı, toprağı tüketen ve toprak erozyonuna neden olan uygulamaları kullanarak orman zenginliğinin ve mahsulün mantıksız bir şekilde yok edilmesine neden olur. Dünyada tarımsal ticaret sınırlarının gelişmesi, kitlelerin ihtiyaçları ve doğanın yararına değil, büyük toprak sahiplerinin ve çokuluslu şirketlerin kârlarına yarar. Sadece “30 ülkede bulunan 87 şirket, dünya çapında tarımsal üretim zincirini elinde bulundurmakta. Bunlar arasında Coca-Cola, AmBev, JBS ve Unilever gibi içecek ve et sektörünün devleri; aynı zamanda IBM, Microsoft ve Amazon gibi teknoloji şirketleri de büyük veri (büyük veri işleme setleri) ve akıllı araçlar gibi alanlarda tarımsal üretim ve perakendeye ilgi duymakta. Tarımsal ürünlerin ithalat ve ihracatını dört büyük şirket kontrol ediyor: Amerikan şirketleri Archer Daniels Midland (ADM), Bunge, Cargill ve Hollanda merkezli çokuluslu şirket Louis Dreyfus Company’nin oluşturduğu ABCD grubu” (*Atlas Agroalimentario, Brasil de Fato*, 6 Eylül 2018). Pek çok ülkede, büyük tarımsal işletme gruplarının eliyle soya ekim sınırının arttığını, hayvancılık üretiminin zarar gördüğünü veya bölgelerin ormansızlaşarak çevreye zarar verdiğini teşhir etmeliyiz.

Buna karşılık, Bayer-Monsanto, Dow DuPont, Bayer, Syngenta ve BASF gibi çokuluslu şirketler, patentlerini ve telif haklarını topluyormuş bahanesiyle genetiği değiştirilmiş tohumları empoze ederek dünyadaki milyonlarca üreticiyi soyarak, bir yağma ve kapitalist-emperyalist sömürü politikası uygular. Tüm çevre sorunlarını (kimyasal sızıntılar, suyun yanlış kullanılması vb.) bu çerçeveye yerleştiriyoruz: Bayer-Monsanto ve tarım sektöründeki tüm çokuluslu şirketler dışarı! Genetiği değiştirilmiş (GDO) tohumların teknik formüllerinin Bayer-Monsanto ve diğer çokuluslu şirketlere telif ücreti veya patent ödemediğinden ücretsiz kullanılmasını talep ediyoruz. İşçilerin ve halkın yararına tarımsal üretimin planlanması ve geliştirilmesi için devlet şirketleri genetiği değiştirilmiş tohumları ve her türlü gübreyi düşük fiyatlarla araştırmalı ve üretmeli. Bayer-Monsanto ve Co’nun sınır dışı edilmesi ve kamulaştırılması için mücadele yolunda, çokuluslu şirketlerden yüksek vergiler talep ediyoruz, bu fonlar köylüler, küçük ve orta ölçekli üreticiler tarafından sonuçlarının kontrolü ile teknik ve bilimsel devlet

kuruluşlarının araştırmalarına tahsis edilmelidir. Genetik araştırmalar ulusal devlet üniversiteleri tarafından yapılmalı ve patentler devlet tarafından verilmeli, ulusal veya yabancı özel şirketler tarafından değil.

* Çevre tahribatı olmaksızın tarımsal üretim ve halkların gıda ihtiyaçlarının karşılanması için tarım reformu. Köylülerin ve küçük üreticilerin tarım reformu ve daha iyi yaşam koşulları için mücadelelerini destekliyoruz. Toprak sahiplerini ve çokuluslu tarım şirketlerini kamulaştırarak kırsal bölgeyi yeniden düzenleyin. Yerleşimcilere makine, ucuz kredi, teknik danışmanlık, parasız internet, tohum ve gübre sağlayarak 100 veya 200 hektardan daha az karma kullanımlı çiftliklerin ücretsiz paylaştırılmasını sağlayın. Verimlilik ve gerekli teknikler nedeniyle bu üretimlerin, kooperatifler veya devlet kuruluşları aracılığıyla kolektif yapılması teşvik edilmeli. Devlet, her hasatta çıkarılan besin maddelerini toprağa geri döndürmek için arazinin rotasyonu ve gübrenenmesinin kontrolünü planlamalı. Arazi kullanımını planlamasında doğal ekosistemin büyük ölçüde zarar görmesini önleyen alanların oluşturulması sağlanmalı. Tüm bu önlemler, doğal kaynakların tahrip edilmesine karşı mücadele etmeyi, tarımsal üretimin planlı bir biçimde artmasını ve kırsal nüfusun refahını artırmayı mümkün kılacaktır.

* Devletten destek gören özel taşımacılık şirketlerine, çokuluslu şirketlere, IMF'ye ve dış borç ödemelerine ayrılan fonların kesilerek bu fonlarla, insan ve eşya taşımacılığında demiryolları gibi daha az kirliliğe neden olan kamu-devlet taşımacılığına öncelik verilmesi için mücadele! Yarı sömürge ülkelerde onlarca yıldır, devlet demiryolu ağı (Arjantin, Brezilya'da olduğu gibi) çok daha pahalı ve daha fazla kirletici olan kamyonlarla özel taşımacılığı desteklemek için özelleştirildi ve yok edildi. Demiryollarının işçilerin kontrolünde yeniden kamulaştırılmalı, şubeleri yeniden açılmalı ve yolcu ve kargo taşımacılığı için modern demiryolu ağları ulusal ölçekte genişletilmelidir.

* Silah sanayisine hayır. Emperyalist dünyanın silahsızlanması için mücadele! Silah sanayisine harcanan kaynaklar kitlelerin ihtiyaçlarına ayrılmalı ve gezegendeki açlığın üstesinden gelinmeli. Tüm özel silah imalat sanayileri tazminatsız kamulaştırılmalı, kapatılmalı veya halkların yararına ürünler yapmak

için yeniden dönüştürülmeli.

* **Nükleer santrallere karşı hareketi destekliyoruz.** Bu hareketler ilerici ve tamamen haklı. İnsanlığın sonsuza kadar barışçıl amaçlar için nükleer enerjiden vazgeçmesi gerektiğinden değil. Bu enerji yalnızca, maksimum ve aşırı güvenlik koşullarında, şeffaflık ve halkın demokratik kontrolü altında kullanılmalıdır. Nükleer enerjinin, emperyalizmin, çokuluslu şirketlerin ve onlara hizmet eden hükümetlerin elinde, gizlice ve bağımsız bir bilimsel denetim olmaksızın, bomba yapımı gibi kârlarına öncelik vererek kullanılması (örneğin, İsrail'in nükleer bombaları olduğu bilinmektedir), insanlar için kalıcı bir risk taşımaktadır. Nükleer enerji santrallerinin bulunduğu tüm ülkelerde, bağımsız bilim insanları ile birlikte, riskleri ve uygunluğu hakkında acil bir kamuoyu ve demokratik tartışmanın başlatılmasını talep etmek zorunda olanlar, halkların kendileridir. Nükleer enerji, insanlık tarafından keşfedilen ve kullanılan diğer enerjilerden niteliksel olarak üstündür. Teknolojik ilerlemenin ve günümüz uygarlığının maddi üretici güçlerinin gelişiminin en yüksek ifadesidir. Ama emperyalizmin elinde, sadece savaşlara, tüm şehirleri mahvetmeye, nüfusu kirletmeye ve yüzbinleri öldürmeye hizmet etti. Tüm bunların kökenini, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Amerikan emperyalizminin serbest bıraktığı silahlanma yarışında görebiliriz. Bu nedenle dünya, atom bombaları 1945'te Hiroşima ve Nagazaki'ye atıldıklarında yıkıcı gücünü biliyordu. Sonra 1985'te eski SSCB'de Çernobil nükleer santralindeki kaza oldu. Daha sonra, kapitalist ülkelerde en büyük iki kazayı yaşadık: ABD'de Three Mile Island (1979) ve Japonya'da Fukushima (2011). Tekniği ve ilerlemeyi sorgulamıyoruz. Medeniyetimizin tasfiyesine yol açan bu tekniğin sorumsuzca kullanılmasını sorguluyoruz. Yeni bir atomik veya nükleer felaketten kaçınmak için, nükleer enerjinin emperyalizm tarafından sorumsuzca kullanılması ortadan kaldırılmalıdır.

* Petrol ve gaz kullanımını giderek azaltan **bir ekolojik enerji geçiş planı için**, güneş panelleri, rüzgâr enerjisi ve hidroelektrik gibi yeni enerji üretim tekniklerine sahip devlet şirketleri kurulması. Onların ormanları yok etmemeleri ve yerli halklar, halk sektörleri ve yerel topluluklar tarafından denetlenmeleri garanti altına alınmalı. Bu planın dış borçların ödenmemesi ve büyük şirketler ile bankalardan alınan vergilerden sağlanan fonlarla geliştirilmesi.

* **Halklar tarafından reddedilen herhangi bir madencilik veya üretim projesine hayır.** Halk oylaması veya referandumlarla hükümetler ve işletmeler tarafından yapılan manipülasyona hayır. Çevreyi etkileyebilecek veya kirliliğe sebep olabilecek herhangi bir projeye halk meclisleri karar vermeli.

* Peru, Şili, Venezuela, Bolivya, Arjantin, Avustralya ve dünyanın diğer bölgelerinin yerel halklarının **çevreyi ve yaşamlarını savunmak için sürdürdükleri mücadeleye ve taleplerine destek.**

* **Çevre, işçi ve halk mücadelelerinin birliği!** Çevre hareketini, kadın ve gençlerin kapitalist hükümetlere ve emperyalizme karşı hakları için işçi sınıfının mücadeleleriyle birleşmeye ve dayanışma içinde olmaya çağırıyoruz.

* **Kapitalist emperyalist sisteme hayır. Kapitalist çevresel yıkıma karşı ya sosyalizm ya yok oluş.** İşçi sınıfının, halkların ihtiyaçlarına dayanan, iklim değişikliği ve çevresel yıkım ile mücadeleyi merkezine alan demokratik planlı ekonomi, işçi hükümetleri ve sosyalizmin kapitalizmi mülksüzleştirilmesi.